

LISTY EKONOMICZNE

studenckie czasopismo naukowe

Numer 1
2021

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Ekonomicznych

ISSN 2657-3091

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Rada Naukowa

prof. nadzw. dr hab. Andrzej Buszko, dr h.c.
dr Jacek Michalak
dr Waldemar Kozłowski
dr Małgorzata Kobylińska
dr Marek Siemiński
dr hab. Adam Rudzewicz
dr hab. Anna Strychalska-Rudzewicz
dr Robert Podstawski
dr Paweł Merło

Kolegium redakcyjne: prof. nadzw. dr hab. Andrzej Buszko
prof. nadzw. dr hab. Małgorzata Cygańska, dr Artur Wszyński

Kontakt i przesyłanie materiałów i formularzy
e-mail: listyekonomiczne@uwm.edu.pl

Wydawca: Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski
w Olsztynie

ISSN 2657-3091

© Copyright by Wydział Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu
Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2021

ul. M. Oczapowskiego 4/334
10-719 Olsztyn, POLSKA
tel. +48 89 523 3963

SPIS TREŚCI

- 1 THE NEW SILK ROAD AND BENEFITS FOR POLAND IN THE CHINESE INITIATIVE** 5
Beata Urbańska
- 2 ROLA OBLIGACJI I BONÓW SKARBOWYCH W KREDYTOWANIU DEFICYTU BUDŻETOWEGO W POLSCE** 13
Aleksandra Pasymowska
- 3 POLSKA W STREFIE EURO – SZANSE I ZAGROŻENIA** 20
Wojciech Wojtacki
- 4 STANDING FINANSOWY A STRUKTURA WYDATKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO** 29
Mateusz Stryjewski
- 5 FUNDUSZE UNIJNE A WZROST POZIOMU ŻYCIA NA PRZYKŁADZIE POLSKI** 39
Sandra Szymańska

THE NEW SILK ROAD AND BENEFITS FOR POLAND IN THE CHINESE INITIATIVE

Beata Urbańska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Introduction

The originator of the New Silk Road in 2013 was the President of the PRC, Xi Jinping, who presented the concept of creating the Economic Silk Road Belt during his visit to Kazakhstan. This initiative refers to the former trade route connecting China with Europe and the Middle East, the silk route, as the name suggests, not only transported silk, but also iron, paper, gold and jewelry.

The first Silk Road was active from the 3rd century BCE until the 17th century AD. The connection of the land and sea New Silk Road, i.e. the One Belt One Road project, involves the creation of a network of transport corridors that would connect China with European countries - a trading partner with a turnover in 2019 of \$559 billion. In 2014, President Xi Jinping declared the creation of the New Silk Road Fund with capital of over \$40 billion. In November 2014, the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) was established as an additional source of financing, established by China and 20 other Asian countries. The Silk Road project is to cost \$100 billion¹.

The New Silk Road concept has become a key tool of Chinese foreign policy. It assumes the construction or modernization of transport and rail infrastructure, roads, inland and sea ports, the creation of new airports, as well as the creation of industrial infrastructure - oil and gas pipelines.

What role is Poland to play in the New Silk Road? Is it a chance for economic development for Poland and other individual European Union countries belonging to this project? In my opinion, Poland can gain a lot from the construction of the New Silk Road, but it must use its chance properly, Poland cannot be just a stop on the Silk Road map, but we must ensure that the reloading of containers takes place at our place, which will provide us with higher income for the Treasury States and the development of Polish companies. According to data from the Center for Economics and Business Research, Polish GDP may gain 48 billion dollars by 2040 on the implementation of the New Silk Road project.

Corridors of the new silk road

The concept of creating the New Silk Road assumes the opening of a network of transport corridors that would connect China with the EU countries. We define a transport corridor as a sequence of transport infrastructure of international importance along which there are various transport routes with appropriate technical parameters, for example: a motorway and a railway line with improved technical and operational parameters with transport nodes located on them (Mindur 2007).

¹ <https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak/> [12.05.2021].

The NJS Corridors are one sea corridor connecting the main ports in the South China Sea with the Mediterranean Sea running through the East African coast, the Bay of Bengal and the Suez Canal, and 6 main land routes (Bieluczyk 2019):

1. New Eurasian land bridge,
2. China - Mongolia - Russia,
3. China - Central Asia - West Asia,
4. China - Indochina,
5. Bangladesh - China - India - Burma,
6. China - Pakistan.

Figure 1. The route of the New Silk Road

Source: https://www.logistyka.net.pl/bank-wiedzy/item/download/79935_23fd971e5f84011752e79063ff19416c

In cooperation between China and the countries of Central and Eastern Europe in the implementation of the "One Belt One Road" project, the "16 + 1" format, formerly "17 + 1", created in 2012 in Warsaw, consisting of China and 16 European countries between among others: Bulgaria, Croatia, Czech Republic, Estonia, Hungary, Greece, Latvia, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia, Albania, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, Serbia. Lithuania left the format in February 2021, hence the name was changed from 17 + 1 to 16 + 1. The purpose of this format is to promote the Chinese NJS initiative and to strengthen cooperation in the fields of infrastructure, logistics, transport, trade and investment (Bieluczyk 2019).

Trade with China

Year by year, China is becoming an increasingly important trading partner for Europe. According to Eurostat data, in the first seven months of 2020, China overtook the United States, becoming

the European Union's largest trading partner². In Poland, we can also observe the strengthening of economic relations with China and the growing value of Chinese imports. In 2010, the People's Republic of China became the third partner for Poland in terms of foreign trade, reaching 9.4% of imports to our country. In the period of January-February 2020, the most important trade partners of Poland's import markets are:

- Germany - 21.7%
- China - 13.3%
- Russia - 6.3%
- Italy - 4.8%
- USA - 3.6%³

In terms of value, Poland imports electric and mechanical machines and tools and their parts the most - their value in 2019 was over PLN 63 billion, textiles and textiles worth PLN 13 billion, and various industrial articles worth over PLN 11 billion. Unfortunately, when it comes to the other side, i.e. the Poland-China exchange, the situation looks a bit worse, although an increase can be observed. The value of exports in 2019 amounted to over PLN 11 billion, i.e. increased by PLN 2 billion compared to 2018. We export the most to China: machinery and equipment, electrical and electronic equipment (worth PLN 3.4 billion), base metals and articles made of them (PLN 2.9 billion), plastics and rubber and articles made of them (PLN 0.887 billion)

Investments of the New Silk Road

The task of the New Silk Road investment is to create the infrastructure of a network of land routes connecting China with Central Asia and Europe, and a network of sea routes connecting China with the Middle East and Africa. The concept of the New Silk Road is a very costly and complex investment involving 125 countries and 25 organizations, the costs of which can range from USD 60 billion to USD 100 billion. Here are some of NJS biggest investments:

1. High-speed railway connecting Jakarta with Bandung - a project signed in 2015, the plan to create infrastructure for a high-speed railway with a speed of 350 km/h. The construction is difficult due to the mountainous terrain, and thus the drilling of 13 tunnels. The project is mainly financed by the China Development Bank.
2. Port city of Colombo (Sri Lanka) - the project was started in 2014 by Xi Jinping and the President of Sri Lanka. The port will be artificially enlarged by pouring sand into the ocean, and the size of the artificially created facility will reach 269 ha. The construction of the facility is handled by China Communication Construction Co Ltd, and the budget is estimated at 1.5 billion dollars.
3. Djibouti International Free Trade Area - a zone that is intended to function as a logistic connection with other African countries. The facility covers 4,800 ha, and the entire investment was financed with the financial support of the China Merchants Group and the Dalian Port Authority. The project was completed in 2016 and reached a value of \$3.5 billion.
4. Sino-Belarusian industrial park - a special economic zone located 25 km from Minsk under an agreement between China and the Belarusian government. The investment is focused on high-

² <https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2020/10/05/china-is-now-eu039s-biggest-trading-partner-overtakes-us> [12.05.2021].

³ <https://www.gov.pl/attachment/036cec93-e54f-4300-a637-85b6413f8993> [12.05.2021].

tech products and exports. The park's investment costs have been distributed between the two countries: \$ 1.5 billion is paid by China, which gives them a 60% stake, and \$ 500 million is paid by the Belarusian side, which gives them a 40% stake.

5. Port of Piraeus in Greece - this is another port investment of China under the NJS. The port is divided into 3 docks, two of which have been leased by China Ocean Shipping Company for 35 years since 2009 and therefore pay Greece 100 million euros a year. Thanks to Chinese investments, the port has become more efficient and in 2017 it handled 3.692 million containers, 2.192 million more compared to 2009.
6. Yamal LNG in Russia - a power plant extracting liquefied gas. The power plant consists of three production lines. The facility is 51.1% owned by the Russian company Novatek, Total S.A and The China National Petroleum Corporation each own 20%, while the New Silk Road fund holds 9.1%. The greatest China, to which gas is to be delivered by sea, is to be the importer of liquefied gas. The total investment is \$27 billion. ⁴

Railway development and the New Silk Road

The New Silk Road aims to make rail transport play a greater role in the transport of goods, because so far most goods have been transported by sea. From the perspective of our country, rail transport plays a much more important role - Poland may become the main link between China and the countries of Europe.

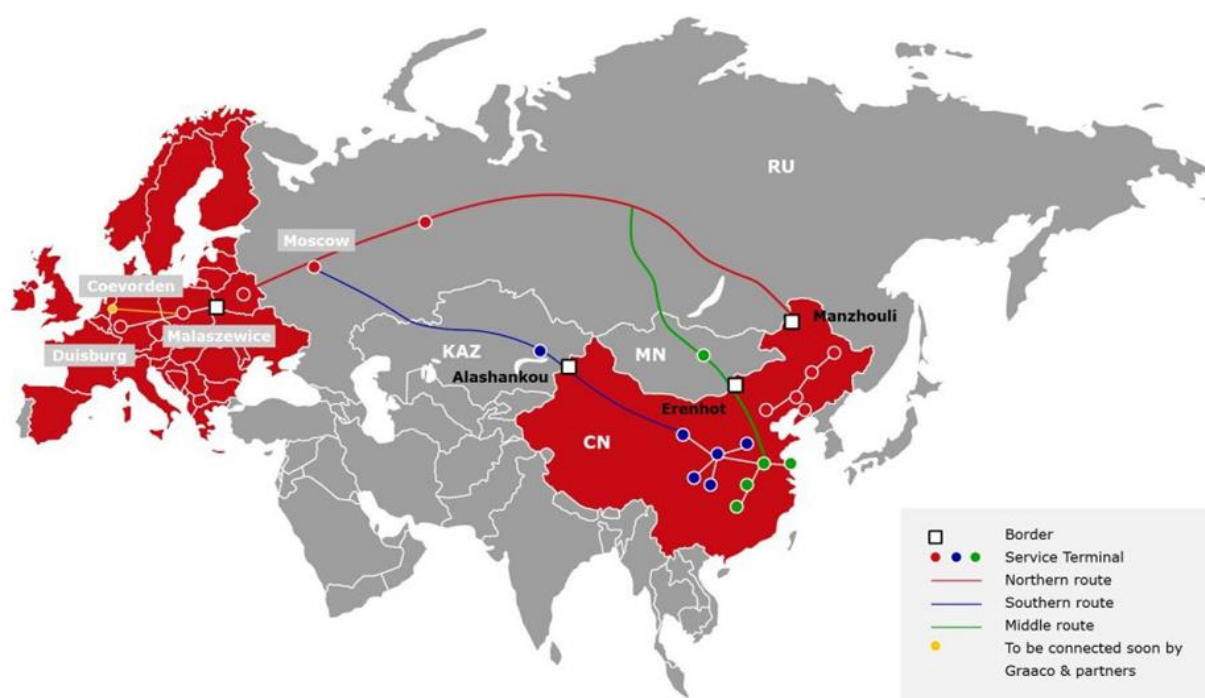

Figure 2. China-Europe rail link

Source: <https://kurier-kolejowy.pl/aktualnosci/37637/czy-wyeliminowanie-chinskich-dotacji-do-transportu-kolejowego-do-europy-to-dobry-pomysl.html?fbclid=IwAR3kLDBpzQwjKjX6y-ueDLXFJfCk-psc8OUUpEjqcdsn87nlc0FYW0fi-np74>

Many Chinese landlocked provinces subsidize rail transport to increase its popularity. China, seeing the increase in rail transport, began to reduce the ceiling of public subsidies for rail

⁴ <https://www.shiphub.pl/10-projektow-nowego-jedwabnego-szlaku/> [12.05.2021].

transport to Europe - in 2018 it was 50%, in 2019 40%, and in 2020 it was about 30%. It is estimated that all subsidies will be removed by 2022. Subsidies allocated by China to Europe have a tangible effect. In 2019, more than 8,825 trains were sent to Europe from China, which is as much as 8,010 more compared to 2015.

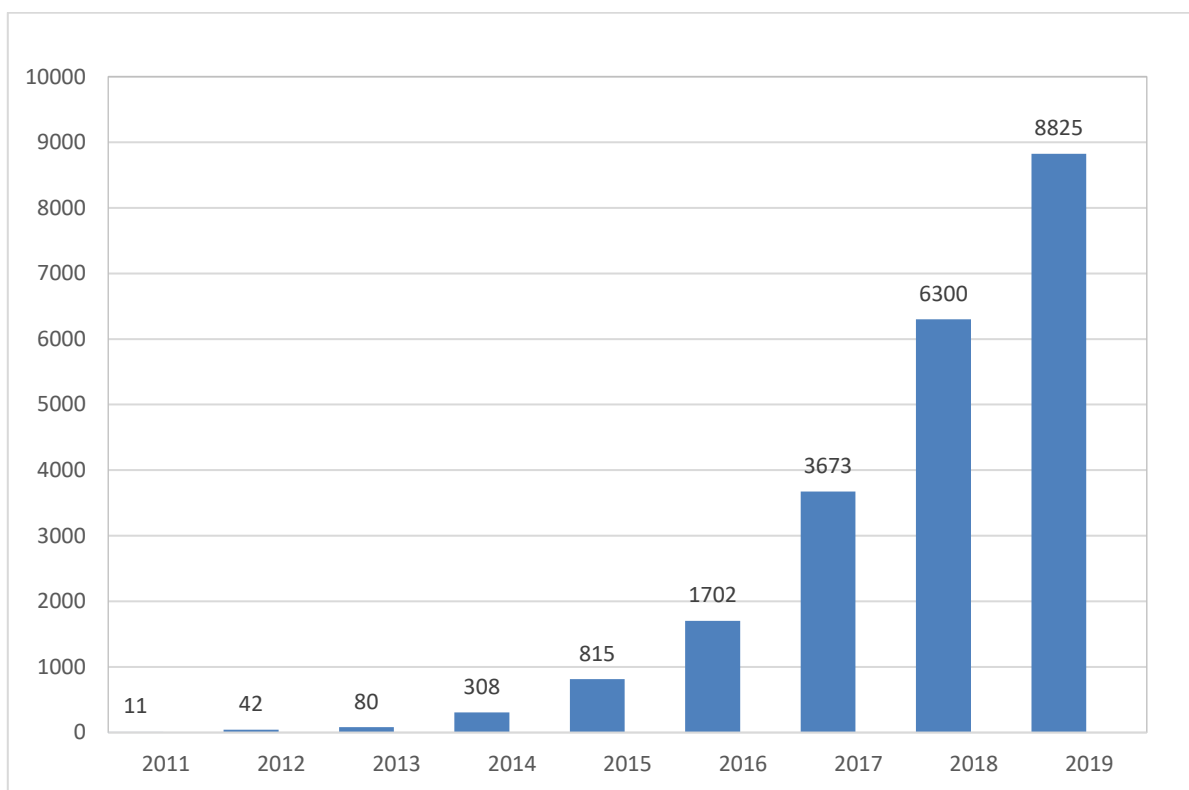

Figure 3. Number of trains in 2011-2019

Source: own study based on data from the Central Statistical Office.

Sea ports

Sea ports are one of the most important elements of intermodal transport, i.e. transport using more than one type of transport. Poland has 40 intermodal terminals, the largest terminals in terms of annual capacity [TEU] are:

- Deepwater Container Terminal DCT Gdańsk - 3 250 000 [TEU]
- BCT- Baltic Container Terminal- Gdynia - 1,200,000 [TEU]
- Gdynia Container Terminal - 636,000 [TEU]

Poland, which occupies a key position on the logistics map of Europe, having access to the Baltic Sea and the possibility of transport by rail to the countries of Southern Europe. Poland ranks 15th among the seaports in the general classification of European ports, followed by the Dutch port of Rotterdam (Table 1).

Sea ports on the New Silk Road play an important role, also their expansion, modernization and an appropriate, effective railway connection are very important. It is from the ports of Gdańsk and Gdynia that goods can reach the markets of Scandinavian countries or Great Britain. The New Silk Road should become a priority for Poland, which is why several investments are planned - for example, "Improvement of the railway access infrastructure to the port of Gdańsk", this investment includes the reconstruction of about 70 km of track and the replacement of 221 turnouts, it

is also planned to increase electrified routes, rebuild 3 bridges and 2 viaducts. In Gdynia, however, reconstruction is planned 115 km of tracks, assembly of 356 turnouts.

Table 1. Container reloading in 15 largest ports in Europe (in million TEU)

No.	Port	Location	Reloading year	
			2018	2019
1	Rotterdam	Netherlands	14,5	14,8
2	Antwerpia	Belgium	11,1	11,9
3	Hamburg	Germany	8,7	9,3
4	Pireus	Greece	4,9	5,7
5	Walencja	Spain	5,1	5,4
6	Algericas	Spain	4,8	5,1
7	Bremerhaven	Germany	5,5	4,9
8	Felixstowe	United Kingdom	4,2	3,8
9	Barcelona	Spain	nd	3,3
10	Le Havre	France	2,9	2,8
11	Marsaxlokk	Malta	3,3	2,7
12	Genua	Italy	2,6	2,6
13	Gioia Tauro	Italy	2,3	2,5
14	St. Petersburg	Russia	nd	2,2
15	Gdańsk	Poland	1,9	2,1

Source: own study based on www.gospodarkamorska.pl

The total value of the project implemented in the Tri-City ports is estimated at 2.6 billion. PLN, and its completion is planned for the end of 2021

Poland and the New Silk Road

According to the data of the Railway Transport Office, trade with the use of rail transport between China and Poland is already over 5.2% (3.7 million tonnes) of all international transport. The dynamic growth in this respect places Poland in relations with China not only as a transit country connecting Asia with Western Europe, but also as an important partner for trade. As I have already emphasized, Poland should strive to ensure that transport from China not only "passes" through our country to European countries, but also that as many shipments as possible are transhipped in our country. The main advantage of Poland will be the expanded infrastructure.

The key point on the map of Poland in terms of logistics is Małaszewicze. It is a point connecting Poland and Belarus, where 90% of goods imported from China to Western Europe are handled by rail. The terminal in Małaszewicze houses container terminals belonging to four large operators. The current maximum annual throughput capacity of this terminal is 223,380 TEU and a storage area of 1,872 TEU. At the beginning of 2020, the expansion of the terminal in Małaszewicze began, the investment includes the reconstruction of the storage and transshipment yard, extension of square B with drainage, extension of the tracks, transfer of the turnout, transfer of

the customs and garage hall and the TRAF0 station. In total, the project to expand the terminal in Małaszewicze will cost PLN 30.6 million⁵.

Railway infrastructure of Poland

According to UTK data shown in the chart below, the average commercial speed of freight trains has decreased since 2017. In 2019, a significant increase was recorded, which positively affects the attractiveness of Poland. Also, the speed of intermodal transport in 2019 reached the highest level in 4 years, exceeding the ceiling of 30 km/h.

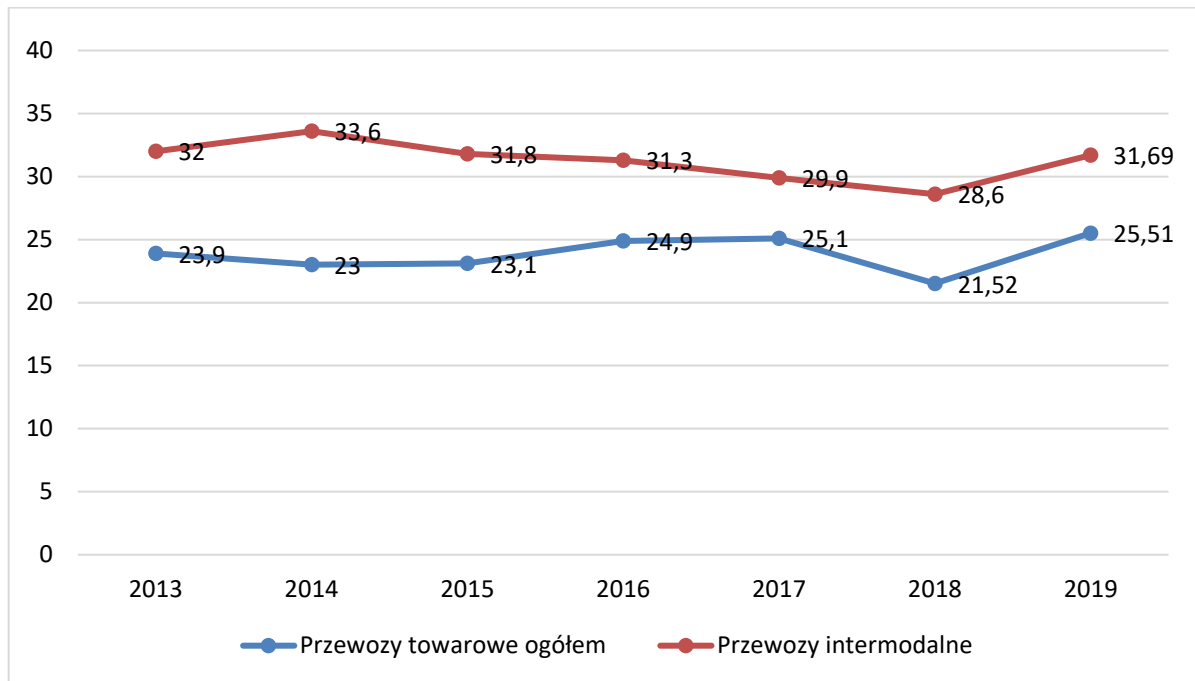

Figure 4. Average commercial speed of total freight trains and intermodal trains

Source: own study based on UTK data.

We have 19,503 km of active railway lines in Poland. Most sections allow you to drive at speeds between 80 and 120 km/h. According to the data of the main management board of PKP PLK included in the "Railway traffic safety report 2019", 60.3% of the infrastructure was assessed as very good, 20.2% in sufficient condition, and 19.5% in unsatisfactory condition. According to the data of the IRG Rail organization, the density of the railway network in terms of the area of the country in Poland is above the European average, which is 4.79/100 square kilometers, while the national average is 6.17 square kilometers.

The New Silk Road and Benefits for Poland

As I mentioned before, NJS will bring many benefits to Poland. The results of the Center for Economics and Business Research (CEBR) report indicate that Poland's GDP may gain around USD 48 billion by 20140. This increase is not only related to investments in infrastructure, but also to accelerating the growth and attractiveness of our country. Strengthening Poland in the international arena also means more work for companies - carriers, logistics operators, and thus more

⁵ <https://intermodalnews.pl/2020/07/21/ruszyla-rozbudowa-terminalu-w-malaszewiczach/> [13.05.2021].

jobs. The NJS project also means real profits for the State Treasury from VAT and customs duties. In the case of transit connections, one fifth of the revenue from tariffs goes to the voivodship budget, which handles customs formalities. For Poland to play a significant place on the logistics map of this project the implementation of projects is important, among others: the implementation of STH in terms of cargo services, further development of seaports, construction of a central logistics hub, expansion of the railway network in the context of freight transport, improvement of journeys between Tricity ports, development of Polish logistics companies, appropriate diplomatic activities. A necessary condition for the optimization of trade is the integration of all types of transport: rail, road, sea and air. Poland should develop a long-term plan, taking into account various development scenarios and involving many entities from various sectors of the economy in this plan.

References

Bieluczyk S., Korolko E., Kowalczyk Ł. (2019). *Wpływ Nowego Jedwabnego Szlaku na systemy transportowe i gospodarkę Europy*. Academy of Management. 3(4): 144-159.

Mindur M. (2007). *Procesy transformacji systemowej w polskim transporcie*. Log Forum 3, 3, 5.

https://www.logistyka.net.pl/bank-wiedzy/item/download/79935_23fd971e5f84011752e79063ff19416c

<https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2020/10/05/china-is-now-eu039s-biggest-trading-partner-overtakes-us>

<https://www.gov.pl/attachment/036cec93-e54f-4300-a637-85b6413f8993>

<https://kurier-kolejowy.pl/aktualnosci/37637/czy-wyeliminowanie-chinskih-dotacji-do-transportu-kolejowego-do-europy-to-dobry-pomysl.html?fbclid=IwAR3kLDBpzQwjKjX6y-ueDLXFJFcKpsc8OUpEjqcdsn87nlc0FYW0fi-np74>

<https://www.shiphub.pl/10-projektow-nowego-jedwabnego-szlaku/>

<https://intermodalnews.pl/2020/07/21/ruszyla-rozbudowa-terminalu-w-malaszewiczach/>

<https://www.chinskiraport.pl/blog/nowy-jedwabny-szlak/>

ROLA OBLIGACJI I BONÓW SKARBOWYCH W KREDYTOWANIU DEFICYTU BUDŻETOWEGO W POLSCE

Aleksandra Pasymowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wstęp

W artykule zostały opisane krótkoterminowy papier dłużny - bony skarbowe oraz długoterminowe - obligacje skarbowe. Rynek obligacji skarbowych pozostawał dominującym segmentem krajowego rynku długoterminowych papierów dłużnych. Papiery dłużne odgrywają dużą rolę w kredytowaniu działalności gospodarczej, z perspektywy budżetu Państwa. Budżet państwa w tym także Polski pełni dużą rolę w stymulowaniu poziomu inwestycji, ale charakteryzuje go stały deficyt.

Obligacje skarbowe

Obligacja skarbową jest papierem wartościowym oferowanym do sprzedaży zarówno w kraju, jak i za granicą. Emitowana na rynek kapitałowy jest dłużnym, długoterminowym papierem wartościowym, zapewniającym na ogół stałe oprocentowanie. Może być oprocentowana w postaci dyskonta lub odsetek. Jest ona dłużnym papierem wartościowym emitowanym przez Skarb Państwa, reprezentowany przez Ministra Finansów. Skarb Państwa pożycza od nabywcy obligacji sumę pieniędzy i zobowiązuje się ją zwrócić (wykupić obligację) w określonym czasie wraz z należnymi odsetkami. Skarb Państwa finansuje z tej pożyczki istotne cele przewidziane w budżecie państwa (w sytuacji braku wystarczających dochodów budżetowych) oraz przeznacza ją na spłatę zaciągniętych wcześniej długów. Obligacja jest zbywalnym instrumentem emitowanym przez pożyczkobiorcę na określony czas, czyli jego zobowiązaniem do dokonania wpłat na rzecz posiadacza obligacji na wcześniej przyjętych warunkach.

Obligacje skarbowe dla posiadaczy stanowią bezpieczną formę lokowania środków pieniężnych. Wynika to z gwarancji wypłaty zainwestowanych pieniędzy wraz z odsetkami jaką daje Skarb Państwa. Cechą obligacji jest, zatem niski poziom ryzyka, dlatego często są kupowane przez osoby fizyczne, fundusze ubezpieczeniowe, emerytalne i powiernicze, ale również banki komercyjne i przedsiębiorstwa.

Obligacje skarbowe nie mają postaci materialnej (istnieją jako zapis komputerowy) niemożliwe jest ich zagubienie, sfalszowanie czy kradzież. Jeżeli obligacja zostanie kupiona fakt ten jest odnotowany w specjalnym Rejestrze Nabywców Obligacji. Potwierdzenie kupna obligacji można wydrukować bezpośrednio z serwisu transakcyjnego, jednakże nie stanowi ono papieru wartościowego. Jest to jedynie dokument stwierdzający, że legitymująca się nim osoba jest właścicielem określonej liczby obligacji danej emisji.

Zaletą oszczędzania w formie obligacji jest płynność polegająca na możliwości wycofania się z inwestycji przed terminem wykupu obligacji.

Obligacje te dają możliwość uzupełnienia brakujących środków na sfinansowanie potrzeb pożyczkowych państwa. Aby zachęcić potencjalnych wierzycieli do udzielania pożyczek budżetowi państwa w formie zakupu obligacji państwowych, emitent może stosować odpowiednio korzystne warunki pożyczki. Władze publiczne mogą też oferować szczególne formy zachęty: zwolnienie od podatku dochodu z oprocentowania obligacji skarbowych czy możliwość zapłaty podatku tym papierem wartościowym.

Każda obligacja charakteryzuje się kilkoma cechami, wyróżnić można:

- termin wykupu,
- wartość nominalna,
- wartość odsetek.

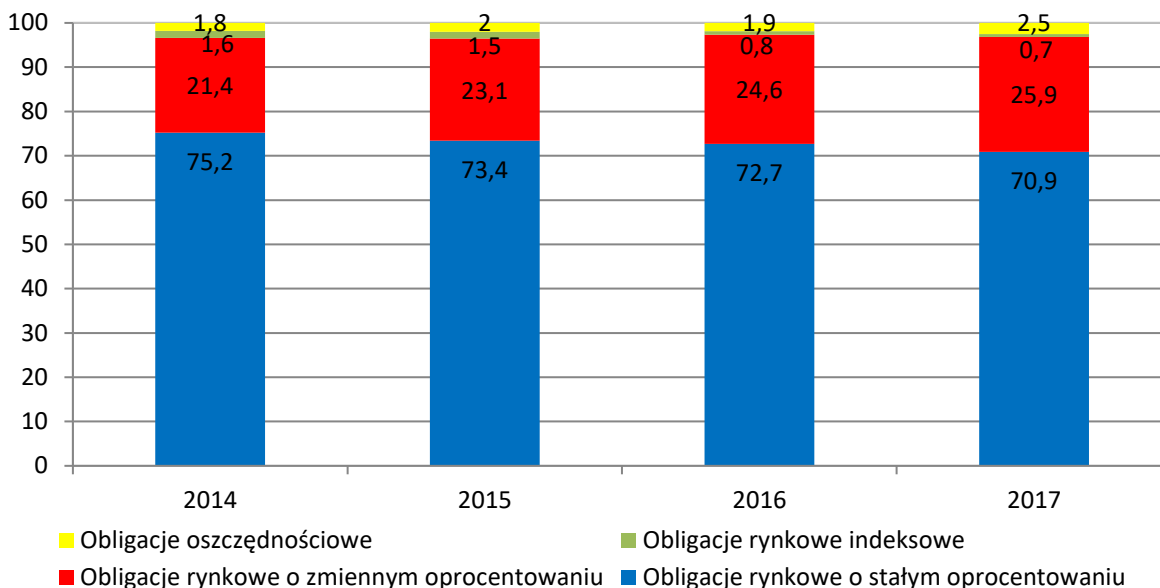
Termin wykupu to dzień, w którym kończy się obligacja skarbowa i Skarb Państwa daje prawo do wypłaty wpłaconych środków finansowych wraz z należnymi odsetkami. Wartość nominalna to wartość obligacji nieuwzględniająca dodatkowej korzyści z tytułu oprocentowania. Wartość odsetek to środki przypadające na daną obligację wyrażone w danej jednostce pieniężnej.

Tabela 1. Zadłużenie Skarbu Państwa w latach 2014-2017 (w mld zł, według stanów na koniec okresów)

Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017
Zadłużenie Skarbu Państwa	779,9	834,6	928,7	928,5
Zadłużenie krajowe	503,0	543,7	609,2	644,5
Dług z tytułu papierów skarbowych	491,8	523,7	587,9	621,1
Bony skarbowe	0,0	0,0	0,0	0,0
Obligacje skarbowe	491,8	523,7	587,7	621,1
Obligacje rynkowe	482,9	513,4	576,7	605,7
Obligacje oszczędnościowe	8,9	10,3	11,2	15,4
Zadłużenie zagraniczne	276,9	291,3	319,5	283,9
Dług z tytułu papierów skarbowych	208,4	215,6	241,5	213,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa finansów.

Wartość znajdujących się w obrocie obligacji skarbowych w Polsce wzrosła w 2017 r. o 33,2 mld zł do 621,1 mld zł na koniec grudnia. Dynamika wzrostu była zdecydowanie niższa niż w latach poprzednich, co wynikało z korzystnej sytuacji budżetu państwa. Potrzeby pożyczkowe netto Skarbu Państwa spadły z 57,1 mld zł w 2016 r. do 26,2 mld zł w 2017 r., na co wpływ miały niższy od założonego deficyt budżetowy (25,4 mld zł, tj. 42,8% planu) oraz wyższa niż oczekiwano wpłata z zysku NBP. Dobre wyniki budżetu były związane m.in. z bardzo wysokimi wpływami z podatku VAT, do czego przyczyniło się wysokie tempo wzrostu gospodarczego oraz uszczelnienie systemu podatkowego. Na krajowym rynku kapitałowym Skarb Państwa pozyskał w 2017 r. 96,5% środków finansowych na pokrycie potrzeb pożyczkowych netto.

Rys. 1. Struktura krajowych obligacji skarbowych w latach 2014-2017 (w %, według stanów zadłużenia na koniec okresów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Finansów

Podstawowym instrumentem finansowania potrzeb pożyczkowych Skarbu Państwa pozostawały obligacje o stałym oprocentowaniu. Ich udział w strukturze zadłużenia na krajowym rynku długoterminowych papierów dłużnych zmniejszył się nieznacznie do 70,9% na koniec 2017 r. Wśród instrumentów o stałym oprocentowaniu po około 40% stanowiły obligacje skarbowe z 10- i 5-letnim pierwotnym terminem do wykupu. Zainteresowanie 10-letnimi obligacjami przejawiali głównie inwestorzy zagraniczni (ponad 60-procentowy udział w strukturze nabywców na koniec 2017 r.). Nierezydenci poszukują papierów dłużnych, które charakteryzują się wysoką płynnością, a także atrakcyjną stopą zwrotu. Na koniec 2017 r. 8 spośród 24 będących w obrocie serii obligacji o stałym oprocentowaniu miało wartość powyżej 25 mld zł. Łączna wartość tych ośmiu serii wyniosła 239,5 mld zł, co stanowiło 53,4% zadłużenia z tytułu obligacji skarbowych o stałym oprocentowaniu.

Tabela 2. Struktura zadłużenia Skarbu Państwa z tytułu obligacji rynkowych o stałym oprocentowaniu w latach 2015-2017 (według stanu na koniec okresów)

Rodzaje obligacji według pierwotnego terminu do wykupu	Wartość obligacji (w mld zł)			Struktura obligacji (w %)		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Obligacje 2-letnie zerokuponowe	38,9	47,9	46,7	10,1	11,2	10,6
Obligacje 5-letnie	172,9	176,2	180,4	45,0	41,2	40,9
Obligacje 10-letnie	139,4	169,7	177,3	36,2	39,7	40,3
Obligacje powyżej 10 lat	33,4	33,7	36,1	8,7	7,9	8,2
Ogółem	384,6	427,5	440,5	100,0	100,0	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Udział obligacji o zmiennym oprocentowaniu w strukturze zadłużenia z tytułu krajowych obligacji skarbowych wzrósł do 26,6% na koniec 2017 r. i był istotnie wyższy niż w krajach strefy euro. Od 2011 r. Ministerstwo Finansów zwiększa skalę emisji obligacji o zmiennym oprocentowaniu. Taka strategia pozwala ograniczać koszty obsługi długu publicznego oraz oddzielać

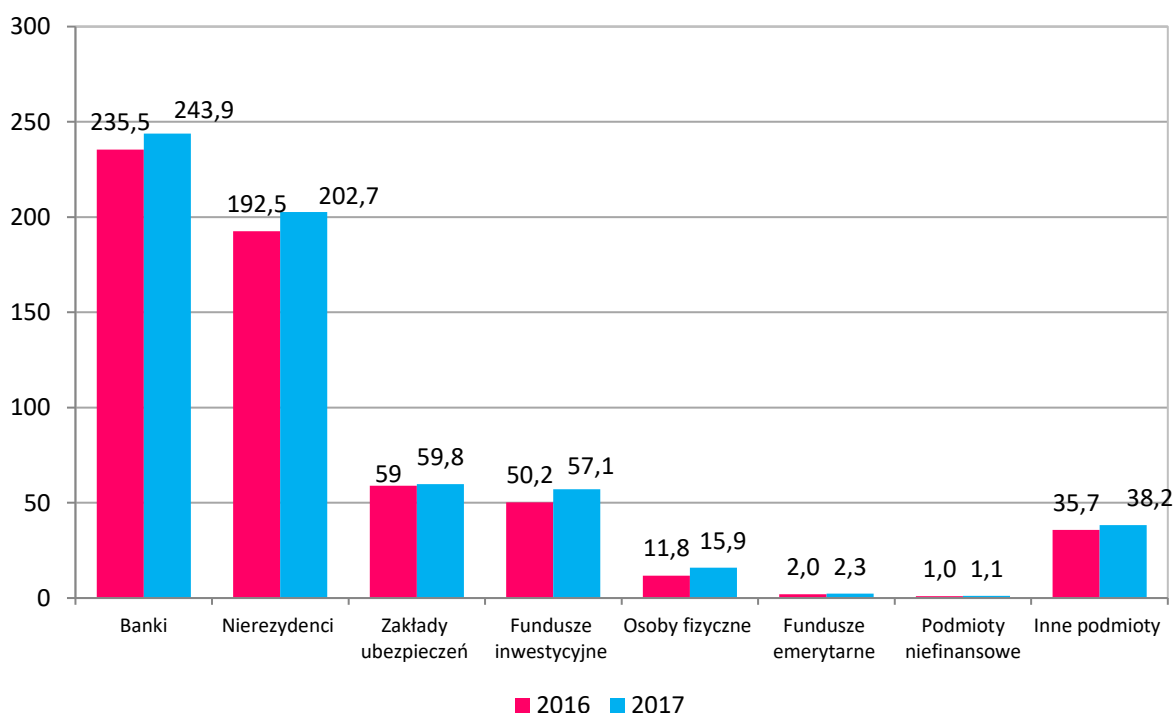
zarządzanie ryzykiem refinansowania od ryzyka stopy procentowej. Na koniec 2017 r. w obrocie znajdowało się łącznie dziewięć serii 5- oraz 11-letnich obligacji o zmiennym oprocentowaniu o wartościach, odpowiednio, 69,6 i 91,0 mld zł.

Tabela 3. Zadłużenie z tytułu obligacji oszczędnościowych w latach 2015-2017 (według stanu na koniec okresów)

Rodzaje obligacji według pierwotnego terminu do wykupu	Wartość obligacji (w mld zł)			Struktura obligacji (w %)		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Obligacje krótkookresowe o stałym oprocentowaniu	1,4	0,0	0,6	13,2	0,0	4,2
Obligacje 2-letnie o stałym oprocentowaniu	2,8	5,1	6,4	27,1	45,3	41,2
Obligacje 3-letnie o zmiennym oprocentowaniu	0,5	0,6	0,6	5,2	5,0	3,7
Obligacje 4-letnie indeksowe	1,7	1,5	3,5	16,1	13,5	22,8
Obligacje 10-letnie emerytalne	4,0	4,1	4,3	38,5	36,2	28,0
Obligacje rodzinne	-	0,0	0,0	-	0,0	0,1
Ogółem	10,3	11,2	15,4	100,0	100,0	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Finansów.

Zadłużenie z tytułu tych instrumentów dłużnych wzrosło w 2017 r. o ponad 37%. Było to związane z atrakcyjną rentownością tych papierów dłużnych względem oprocentowania lokat bankowych o terminach powyżej roku. Te obligacje są przeznaczone dla osób fizycznych, organizacji społecznych i zawodowych oraz fundacji wpisanych do rejestru sądowego. Obligacje te są sprzedawane w każdym miesiącu po cenie nominalnej równej 100 zł albo z dyskontem w ramach operacji zamiany. Należność z tytułu odsetek wypłacana jest okresowo albo jednorazowo.

Rys. 2. Inwestorzy na rynku krajowych obligacji skarbowych w 2016 i 2017 r. (według stanu zadłużenia na koniec okresów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Na koniec 2017 r. banki krajowe posiadały krajowe obligacje skarbowe o wartości 243,9 mld zł (tj. o 8,4 mld zł więcej niż na koniec 2016 r.), a ich udział w strukturze nabywców tych instrumentów spadł o 0,8 pkt proc. do 39,3%.

Bony skarbowe

Bony skarbowe to krótkoterminowe papiery wartościowe emitowane przez Skarb Państwa na okres od 1 do 90 dni lub od 1 do 52 tygodni. Ich celem jest pokrycie bieżących potrzeb płatniczych. Bony skarbowe są szczególnym rodzajem papierów wartościowych, ze względu na to, że zaspokajają bieżący popyt państwa na pieniądź. Umożliwiają, zatem zaciąganie pożyczek wewnętrznych. Warunki emisji tych papierów wartościowych zmieniały się w kolejnych latach, dla każdego roku, ustala się maksymalny przyrost zadłużenia państwa z tytułu sprzedaży bonów skarbowych. W początkowym okresie emisji bony skarbowe, były formą pożyczki skierowaną w szczególności do sektora bankowego oraz do zasobów podmiotów gospodarczych.

Ministerstwo Finansów w 2017 r. podobnie jak w 2016 r. nie emitowało bonów skarbowych na dużą skalę. Stanowiły one 4,7% wszystkich sprzedanych krajowych skarbowych papierów dłużnych. Bony emitowano wyłącznie w I kwartale i wykupiono je przed końcem sierpnia 2017 r. Pozyskane środki wykorzystano do zarządzania bieżącej płynności budżetu państwa.

Ze względu na krótki termin zapadalności bonów skarbowych i ich niewielką skalę emisji w Polsce nie ma powszechnie uznawanego wskaźnika dla oprocentowania krótkoterminowych papierów dłużnych. Może to zakłócać rozwój innych segmentów krajowego rynku pieniężnego.

Rynek pierwotny

Ministerstwo Finansów w 2017 r. zorganizowało cztery przetargi sprzedaży bonów skarbowych: dwa w styczniu i dwa w lutym. Sprzedano na nich papiery 27-, 29-, 32- i 34-tygodniowe o wartości nominalnej 6 mld zł, przy łącznym popycie 13 mld zł. Rentowności na poszczególnych aukcjach wyniosły od 1,52% do 1,55%, czyli nieco powyżej stopy referencyjnej NBP (1,5%). Na przetargach zorganizowanych w I kw. 2016 r. osiągnięto nieznacznie niższe rentowności (1,29%-1,37%).

Nabywcami bonów skarbowych na rynku pierwotnym są Dealerzy Skarbowych Papierów Wartościowych (DSPW). W 2017 r. funkcję tę pełniło osiem banków krajowych oraz sześć zagranicznych instytucji kredytowych z UE. Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) również ma prawo do uczestnictwa w przetargach skarbowych papierów dłużnych. Organizatorem przetargów bonów skarbowych jest NBP, który pełni także funkcję agenta emisji oraz prowadzi system depozytowo-rozrachunkowy dla tych papierów dłużnych.

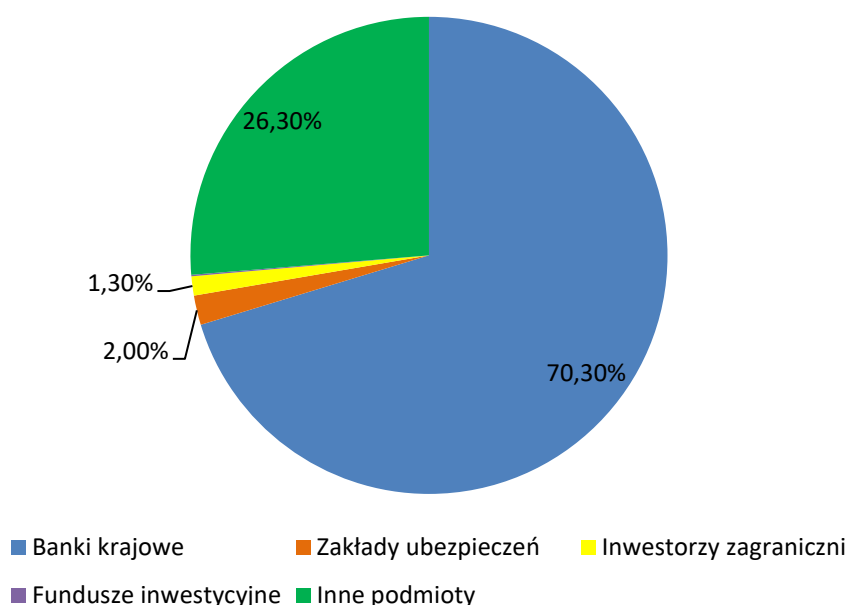
Przetargi sprzedaży bonów skarbowych organizowane przez Ministerstwo Finansów odbywają się zgodnie z formułą jednej ceny. Każdy z uczestników kupują bony po jednakowej cenie, nie niższej niż cena minimalna wyznaczona przez emitenta. Jest możliwe składanie ofert niekonkurencyjnych (nie zawierają ceny). Inwestorzy wyrażają zgodę na zakup bonów płacąc kwotę ustaloną przez pozostałych uczestników przetargu. W ramach ofert niekonkurencyjnych w 2017 r. sprzedano bony skarbowe o wartości nominalnej 175 mln zł, co stanowiło niecałe 3% wyemitowanych papierów.

Tabela 4. Średnie dzienne obroty netto bonami skarbowymi w latach 2012-2017 (w mld zł)

Wyszczególnienie	2012	2013	2016	2017
Obroty netto, z czego:	0,52	0,28	0,1	0,13
Transakcje bezwarunkowe	0,13	0,07	0,06	0,05
Transakcje warunkowe	0,39	0,21	0,05	0,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Średnie dzienne obroty netto bonami skarbowymi w okresie styczeń - sierpień 2016 r. wyniosły niespełna 130 mln zł. Największe obroty w segmencie transakcji bezwarunkowych zanotowano po przetargach. Wartość transakcji bezwarunkowych do średniego miesięcznego stanu zadłużenia z tytułu bonów skarbowych w okresie styczeń - sierpień 2017 r. wyniosła 0,19 (wobec 0,27324 w 2016 r. i 0,46 dla rynkowych obligacji skarbowych w 2017 r.).

Rys. 3. Struktura nabywców bonów skarbowych na koniec I połowy 2017 r. (wg stanu zadłużenia)

Źródło: obliczono na podstawie danych Ministerstwa Finansów

Głównymi inwestorami na rynku bonów skarbowych były banki krajowe. Na koniec czerwca 2017 r. posiadały one 70,3% tych instrumentów dłużnych (wobec 91,3% rok wcześniej). Do dużego zaangażowania banków krajowych w dłużne papiery skarbowe zachęca podatek od niektórych instytucji finansowych. W przypadku tych instytucji finansowych podstawa opodatkowania jest obniżana o wartość posiadanych przez nie skarbowych papierów wartościowych. Na koniec czerwca 2017 r. ponad 26% bonów skarbowych było w posiadaniu podmiotów określane jako inne.

Podsumowanie

W 2017 r. Ministerstwo Finansów wyemitowało bony skarbowe o wartości 6,0 mld zł, które zostały wykupione przed końcem sierpnia. Na koniec 2017 r. wartość rynkowych obligacji skarbowych wyemitowanych na rynku krajowym wyniosła 605,7 mld zł. Stosunkowo niewielki wzrost zadłużenia Skarbu Państwa w porównaniu z 2016 r. wynikał z dobrej sytuacji budżetu państwa. W strukturze

inwestorów na tym rynku dominowały banki krajowe, które na koniec 2017 r. posiadały obligacje skarbowe o wartości 243,9 mld zł. Rynek wtórny tych instrumentów wyróżniał się dużą płynnością - średnia dzienna wartość transakcji wzrosła w 2017 r. do 28,2 mld zł. Lepsze od oczekiwań wyniki budżetu państwa w 2017 r. oraz optymistyczne perspektywy gospodarcze Polski przyczyniły się do spadku rentowności obligacji skarbowych.

Bibliografia

Ciak J., Górniewicz G. (2010). Bony i obligacje skarbowe jako instrumenty finansowania deficytu budżetowego w Polsce. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Stowarzyszenie, nr 241-266.

Ciak J. (2006). Emisja obligacji skarbowych jako jedno ze źródeł finansowania deficytu budżetowego w Polsce, w: Finanse publiczne, pod red. A. Pomorskiej, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

Klimek N., Obligacje skarbowe jako instrument finansowania deficytu budżetowego w: Wybrane problemy ekonomii, Zeszyty Naukowe nr 190, Prace Katedry Makroekonomii nr 2.

Luenberger D., G. (2003). Teorie inwestycji finansowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Kolanowska-Kowalska B. (2005). Finanse publiczne, w: Finanse, praca zbiorowa pod red. J. Ostaszewskiego, Difin, Warszawa.

Czechowska D. (2010), Instrumenty dłużne w gospodarce. Warszawa.

Cichy J. (2015). Bank jako klient profesjonalny na rynku obligacji skarbowych - analiza aktywności wybranych banków komercyjnych w Polsce. Zeszyt Naukowy Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach Nr 246

Dębski W. (2001). Rynek finansowy i jego mechanizmy. Podstawy teorii i praktyki. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Cichy J. (2015). Bank jako klient profesjonalny na rynku obligacji skarbowych - analiza aktywności wybranych banków komercyjnych w Polsce, Zeszyt naukowy Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 246, ISSN 2083-8611

<https://www.nbp.pl>

<http://www.obligacjeskarbowe.pl/wiedza-o-obligacjach/>

POLSKA W STREFIE EURO – SZANSE I ZAGROŻENIA

Wojciech Wojtacki

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Streszczenie

Jednym z postulatów wstąpienia Polski w szeregi Unii Europejskiej, było zastąpienie waluty polskiej walutą euro. Wówczas można byłoby stwierdzić dużo większą integrację w ramach struktur unijnych. Celem badań była próba oceny wpływu wstąpienia Polski do strefy walutowej euro, określenie szans i zagrożeń jakie mogą wystąpić gdyby w Polsce posługiwano się walutą euro oraz czy Polska spełnia kryteria aby ubiegać się o zostanie członkiem strefy walutowej euro. Realizację tak postawionych celów przeprowadzono poprzez krytyczną analizę literatury przedmiotu i danych statystycznych które są podstawą syntezy. Opisano istotę, zakres i funkcje strefy euro, oraz jej możliwy wpływ na polską gospodarkę.

Słowa kluczowe: euro; strefa walutowa; integracja europejska

Wprowadzenie

Wstąpienie Polski w szeregi Unii Europejskiej, był niewątpliwie jednym z głównych czynników zwińczającym wieloletni wysiłek integracji Europy. Sukces integracyjny Europy jest efektem ciężkiej pracy niezliczonej rzeszy osób oraz instytucji których nie sposób zliczyć i wymieni. Z polskiej strony efekt ten jest zawdzięczany konsekwentnej polityki polskich władz i wielkiej determinacji społeczeństwa. Przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej istniało wiele spekulacji, niepewności oraz obaw czy akcesja Polski przyniesie korzyści czy też straty dla gospodarki narodowej, czy Polska jest gotowa na uczestnictwo w unii oraz czy akcesja umożliwi umocnienie lub też osłabienie pozycji politycznej i gospodarczej na arenie międzynarodowej.

Od dnia 01.05.2004r. kiedy to Polska wstąpiła do Unii Europejskiej minęło niespełna 15 lat i ponownie nasuwają się nowe pytania dotyczące Polski na arenie międzynarodowej. Czy Polska powinna wstąpić do strefy euro? Czy przyjęcie waluty euro wpłynie korzystnie, czy też negatywnie na funkcjonowanie Polskiej gospodarki? Biorąc pod uwagę wszystkie wątpliwości dotyczące funkcjonowania waluty euro w Polsce głównym celem pracy jest przedstawienie problematyki oraz szans i zagrożeń związanych z wstąpieniem Polski do strefy walutowej euro.

Strefa euro

Wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej należą do unii gospodarczej i walutowej (UGW) i koordynują swoją politykę gospodarczą w taki sposób, aby wspierać cele gospodarcze UE. Zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), wszystkie państwa członkowskie UE

muszą przystąpić do strefy euro z chwilą spełnienia niezbędnych warunków, poza Danią i Wielką Brytanią, które wynegocjowały klauzulę "opt-out", umożliwiającą im pozostanie poza tą strefą¹.

Zgodnie z tą klauzulą kraje, na mocy TFUE, mogą samodzielnie decydować o tym, czy i kiedy przystąpią do strefy euro. Państwa, które nie przyjęły jeszcze wspólnej waluty euro, ale są zobowiązane podejmować wszelkie działania w tym kierunku zwane są „Państwami Członkowskimi objętymi derogacją”. Traktat nie wyznacza jakiegokolwiek daty przystąpienia do strefy euro. W praktyce więc w krajach z derogacją wybór momentu przyjęcia euro pozostaje w rękach ich rządów². Wiele państw członkowskich poszło jednak o krok dalej i zastąpiło swoje waluty krajowe wspólną walutą - euro. Państwa te tworzą tzw. strefę euro (Euroland). Gdy w 1999 r. euro zostało wprowadzone po raz pierwszy - jako waluta księgową - strefa euro składała się najpierw z 11, a następnie z 15 państw członkowskich UE. W 2001 r. (zaledwie rok przed wymianą gotówki w walutach krajowych na euro) do strefy euro dołączyła Grecja, a potem w 2007 r. Słowenia, w 2008 r. Cypr i Malta, w 2009 r. Słowacja, w 2011 r. Estonia, w 2014 r. Łotwa i w 2015 r. Litwa. Dziś do strefy euro należy 19 państw członkowskich UE³.

Polska - szanse i zagrożenia wprowadzenia waluty euro

Korzyści i szanse związane z przystąpieniem do strefy euro można podzielić na krótko- i długookresowe. Korzyści krótkookresowe ujawnią się bezpośrednio po przystąpieniu do strefy euro natomiast korzyści długookresowe wynikają pośrednio z wprowadzenia wspólnej waluty. Do korzyści krótkookresowych zaliczyć można:

- Eliminacja kosztów transakcyjnych wynikających z wymiany waluty narodowej na euro,
- Eliminacja ryzyka kursowego w stosunku do euro,
- Spadek stóp procentowych⁴.

Do korzyści długookresowych natomiast można zaliczyć:

- Wzrost stabilności makroekonomicznej,
- Wzrost inwestycji - zarówno w odniesieniu do inwestycji krajowych, jak i zagranicznych inwestycji bezpośrednich - wejście Polski do strefy euro w 2004 mogło zaowocować ok. 18,5% wzrostem inwestycji zagranicznych⁵,
- Ożywienie wymiany handlowej z zagranicą,
- Wzrost przejrzystości rynków i konkurencji,
- Postęp w integracji rynków finansowych⁶.

Biorąc pod uwagę pozytywne skutki akcesji Polski do strefy euro nie należy zapominać też o negatywnych skutkach jakie mogą wystąpić. Do nich zaś można zaliczyć:

- Utrata autonomii w kształtowaniu polityki pieniężnej ograniczy możliwość wykorzystania stóp procentowych przez bank centralny, które obecnie w gospodarce krajowej pełnią funkcję automatycznego stabilizatora,
- Niekorzystny kurs konwersji złotego do euro,

¹ <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/what-euro-area> [dostęp: 20.01.2019]

² Kwapien K., Wójcik C., *Euro - wspólna waluta europejska*, Urząd Komitetu Integracji

³ <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/what-euro-area> [dostęp: 20.01.2019]

⁴ Ministerstwo Spraw Zagranicznych „Euro-wspólna waluta europejska”, 2011 str.12

⁵ Brouwer J., Paap R., Viaene J., *The trade and FDI effects of EMU enlargement*, CESifo Working Paper Series 2123, CESifo Group Munich 2007

⁶ Ministerstwo Spraw Zagranicznych „Euro-wspólna waluta europejska”, 2011 str. 12.

- Przeznaczenie na walkę z kryzysem zadłużeniowym tzw. Mechanizmu Stabilności,
- Duże różnice inflacyjne w obrębie unii walutowej,
- Znaczny wzrost importu - napływ tanich towarów do Polski,
- Nieuzasadniony wzrost cen w momencie wprowadzania euro,
- Duże koszty wprowadzenia euro do obiegu gotówkowego jak i bezgotówkowego,
- Wzrost kosztów pracy⁷.

Istnieje na pewno jeszcze wiele więcej krótkookresowych oraz długookresowych szans wykorzystania waluty euro na korzyść Polskiej gospodarki, jak i zagrożeń wprowadzenia euro na Polski rynek. Biorąc pod uwagę wymienione powyżej nie można jednoznacznie określić które mają, bądź też będą miały przewagę lub najistotniejszy wpływ na kształt Polskiej gospodarki na arenie międzynarodowej, można co najwyżej spekulować jaki będzie efekt finalny Polskiej akcesji do strefy euro.

Kryteria konwergencji a sytuacja Polski

Państwo starające się wejść do strefy EURO powinno spełnić następujące kryteria konwergencji:

- „Fiskalne kryterium konwergencji, stanowiące, że państwo członkowskie w momencie dokonywania oceny nie może być objęte procedurą nadmiernego deficytu (art. 126 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Decyzję o nałożeniu tej procedury podejmuje Rada Ecofin w sytuacji, gdy faktyczny lub planowany deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB przekracza wartość 3% lub dług sektora instytucji rządowych i samorządowych wartość 60% PKB.
- Kryterium stabilności cen, przewidujące, że średnia stopa inflacji w danym państwie odnotowana w ciągu jednego roku poprzedzającego badanie nie przekracza o więcej niż 1,5 punktu procentowego inflacji trzech państw członkowskich Unii Europejskiej o najbardziej stabilnych cenach. Inflacja mierzona jest za pomocą 12-miesięcznej średniej wartości zharmonizowanego indeksu cen konsumpcyjnych (HICP) w stosunku do średniej wartości tego indeksu w bezpośrednio poprzedzającym okresie 12 miesięcy.
- Kryterium stóp procentowych, stanowiące, że w okresie jednego roku przed badaniem średnia nominalna długoterminowa stopa procentowa nie może przekraczać o więcej niż o 2 punkty procentowe średniej z analogicznych stóp procentowych w trzech państwach członkowskich o najbardziej stabilnych cenach.
- Kryterium kursu walutowego, wymagające uczestnictwa krajowej waluty w Europejskim Mechanizmie Kursowym (ERM II) przez co najmniej przez 2 lata. Mechanizm ERM II polega na utrzymywaniu wahań kursu waluty względem euro w określonych granicach (+/- 15%) wokół pewnej ustalonej wartości (tzw. parytetu centralnego)⁸.

⁷ Gwóźdź-Lasoń M., Miklaszewicz S., Pujer K., *Unia europejska i strefa euro doświadczenia i wyzwania ekonomiczne, techniczne inżynierskie*, wyd. EXANTE, Wrocław 2017, s. 46-65.

⁸ Biątek I., Noga M., *Przystąpienie Polski do strefy Euro - korzyści i zagrożenia*, Wyższa szkoła finansów i prawa w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2016.

Tabela 1. Kryteria stabilności cen dla UE-28 - HICP (dane z kwietnia 2018)

Państwo	Grupa	Wartość bieżąca	12 miesięczna średnia krocząca	Różnice względem kryterium	Różnica przed miesiącem	Różnica przed 12 miesiącami
Austria	EA	2	2,1	0,2	0,3	0,2
Belgia	EA	1,6	1,8	-0,1	0	1
Bułgaria	D	1,7	1,4	-0,5	-0,5	-1,7
Chorwacja	D	1,4	1,3	-0,6	-0,6	-1,2
Cypr	EA	-0,3	0	-1,9	-1,7	-1,3
Czechy	D	1,8	2,2	0,3	0,3	0,1
Dania	ERM2	0,7	0,9	-1	-0,9	-0,9
Estonia	EA	2,9	3,6	1,7	1,8	0,6
Finlandia	EA	0,8	0,7	-1,2	-1,1	-0,5
Francja	EA	1,8	1,2	-0,7	-0,7	-0,4
Grecja	EA	0,5	0,7	-1,2	-1,1	-0,6
Hiszpania	EA	1,1	1,5	-0,4	-0,3	-0,4
Holandia	EA	0,7	1,2	-0,7	-0,6	-0,7
Irlandia	EA	-0,1	0,2	-1,7	-1,6	-1,2
Litwa	EA	2,2	3,6	1,7	1,8	0,3
Luksemburg	EA	1,3	1,7	-0,2	-0,1	-0,2
Łotwa	EA	2,1	2,5	0,6	0,7	0,1
Malta	EA	1,4	1,3	-0,6	-0,6	-0,2
Niemcy	EA	1,4	1,5	-0,4	-0,3	-0,2
Polska	D	0,9	1,4	-0,5	-0,5	-0,7
Portugalia	EA	0,3	1,2	-0,7	-0,5	-0,2
Rumunia	D	4,3	2,2	0,3	0	-1,4
Słowacja	EA	3	1,9	0	-0,2	-1,2
Słowenia	EA	1,9	1,5	-0,4	-0,5	-0,4
Szwecja	D	1,8	1,9	0	0	0,2
Węgry	D	2,4	2,2	0,3	0,3	0
Wielka Brytania	O	2	2,8	0,9	0,9	0,1
Włochy	EA	0,6	1,1	-0,8	-0,7	-0,7
Strefa euro		1,2	1,4	-0,5	-0,5	-0,4
UE-28		1,4	1,6	-0,3	-0,3	-0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową”, Ministerstwo Finansów, 2018.

W ramach kryterium stabilności cen przewidziano, że średnia stopa inflacji w danym państwie odnotowana w ciągu jednego roku poprzedzającego badanie nie powinna przekraczać o więcej niż 1,5 punktu procentowego inflacji trzech państw członkowskich o najbardziej stabilnych cenach. Inflacja mierzona jest za pomocą 12-miesięcznej średniej wartości zharmonizowanego indeksu cen konsumpcyjnych (HICP) w stosunku do średniej wartości tego Przez cały okres od ostatniej publikacji *Monitora* Polska wypełniała kryterium stabilności cen. W kwietniu 2018 r. średnie 12-miesięczne tempo wzrostu indeksu HICP wyniosło 1,4% i według szacunków Ministerstwa Finansów, było niższe o 0,5 pkt. proc. od wartości referencyjnej.

Wartość referencyjna została obliczona na podstawie danych z 2 państw UE o najbardziej stabilnych cenach, wśród których znalazły się Finlandia i Irlandia. Trzecim krajem o najniższej dynamice cen jest Cypr, jednak zgodnie z dotychczas stosowaną metodyką KE, należy wykluczyć

go z grupy referencyjnej ze względu na istotne odchylenie stopy inflacji od średniej strefy euro (tj. 1,4 pkt. proc.), spowodowane szokiem wewnętrznym (tzw. klauzula *wide margin*). Takie przypadki miały miejsce w *Raporcie KE* w 2014 r. oraz 2016 r.

W scenariuszu alternatywnym, w którym Cypr zostałby włączony do grupy referencyjnej (decyzja o wyłączeniu jest podejmowana każdorazowo przez KE) wartość referencyjna kryterium wyniosłaby 1,8%, co nie wpływa na wypełnianie kryterium przez Polskę.

Wiosenne prognozy Komisji Europejskiej implikują wypełnianie przez Polskę kryterium stabilności cen z dużym marginesem bezpieczeństwa przez cały okres objęty prognozą, tj. do IV kw. 2019 r.⁹

Tabela 2. Kryterium stabilności cen w państwach UE-28 - prognozowana inflacja

Państwo	2018Q1	2018Q2	2018Q3	2018Q4	2019Q1	2019Q2	2019Q3	2019Q4
Austria	0,1	0,2	0,1	-0,1	-0,3	-0,5	-0,7	-0,8
Belgia	-0,3	-0,4	-0,5	-0,6	-0,9	-1	-1	-1,1
Bułgaria	-0,3	-0,3	-0,2	-0,4	-0,5	-0,6	-0,8	-0,8
Chorwacja	-0,8	-0,7	-0,7	-0,8	-0,9	-1	-1,1	-1,2
Cypr	-2,7	-1,7	-1,5	-1,4	-1,1	-1,3	-1,4	-1,5
Czechy	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,9
Dania	-1,4	-1,2	-1,2	-1,3	-1,3	-1,4	-1,3	-1,3
Estonia	1,3	1,2	0,8	0,8	0,4	0,2	0,1	-0,2
Finlandia	-1,1	-0,9	-0,9	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-1
Francja	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,7	-0,9	-1,1	-1,3
Grecja	-1,6	-1,6	-1,6	-1,7	-1,7	-1,7	-1,6	-1,5
Hiszpania	-0,8	-0,6	-0,6	-0,8	-1	-1,1	-1,2	-1,3
Holandia	-0,6	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,5	-0,5
Irlandia	-1,4	-1,3	-1,4	-1,4	-1,5	-1,5	-1,5	-1,6
Litwa	1,2	0,9	0,6	0,5	0,2	0,1	-0,1	-0,4
Luksemburg	-0,7	-0,7	-0,6	-0,7	-0,8	-0,8	-0,9	-1
Łotwa	0,1	0,4	0,5	0,5	0,4	0,3	0,1	-0,1
Malta	-0,6	-0,5	-0,5	-0,6	-0,7	-0,8	-0,8	-0,9
Niemcy	-0,6	-0,5	-0,6	-0,6	-0,7	-0,8	-0,8	-0,9
Polska	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,6	-0,4	-0,2
Portugalia	-1	-0,9	-0,9	-1	-1	-1	-1,1	-1,1
Rumunia	1,8	2,1	2,1	2,1	1,9	1,6	1,1	0,7
Słowacja	0,5	0,5	0,3	0,2	-0,1	-0,3	-0,5	-0,6
Słowenia	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,4	-0,6	-0,7
Szwecja	-0,2	-0,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,7	-0,8	-1
Węgry	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4
Wielka Brytania	0,8	0,7	0,5	0,3	-0,1	-0,4	-0,6	-0,8
Włochy	-1	-0,9	-0,9	-0,9	-1	-1,1	-1,2	-1,3
KRYTERIUM	1,9	2	2,1	2,2	2,4	2,5	2,6	2,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową”, Ministerstwo Finansów, 2018.

⁹ Ministerstwo Finansów, *Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową*, 2018.

Tabela 3. Kryteria stabilności stóp procentowych dla UE-28 - długoterminowe stopy procentowe (dane z kwietnia 2018)

Państwo	Grupa	Wartość bieżąca	12 miesięczna średnia krocząca	Różnice względem kryterium	Różnica przed miesiącem	Różnica przed 12 miesiącami
Austria	EA	0,8	0,7	-2	-2,6	-4,6
Belgia	EA	0,8	0,7	-2	-2,5	-4,5
Bułgaria	D	1	1,3	-1,4	-1,8	-3
Chorwacja	D	2,1	2,6	-0,1	-0,6	-1,8
Cypr	EA	2,1	2,1	-0,6	-1	-1,4
Czechy	D	1,7	1,3	-1,4	-1,9	-4,5
Dania	ERM2	0,6	0,6	-2,1	-2,6	-4,7
Estonia	EA	0	0	0	-3,2	-5
Finlandia	EA	0,7	0,6	-2,1	-2,6	-4,7
Francja	EA	0,8	0,8	-1,9	-2,4	-4,4
Grecja	EA	4	5	2,3	2	2,6
Hiszpania	EA	1,2	1,5	-1,2	-1,7	-3,6
Holandia	EA	0,7	0,6	-2,1	-2,6	-4,7
Irlandia	EA	0,9	0,8	-1,9	-2,4	-4,2
Litwa	EA	0,3	0,3	-2,4	-2,9	-4,5
Luksemburg	EA	0,6	0,6	-2,1	-2,6	-4,7
Łotwa	EA	0,8	0,8	-1,9	-2,4	-4,4
Malta	EA	1,2	1,3	-1,4	-1,9	-4
Niemcy	EA	0,5	0,4	-2,3	-2,8	-4,9
Polska	D	3,1	3,3	0,6	0,1	-1,7
Portugalia	EA	1,7	2,4	-0,3	-0,7	-1,5
Rumunia	D	4,5	4,1	1,4	0,9	-1,5
Słowacja	EA	0,8	0,8	-1,9	-2,4	-4,3
Słowenia	EA	0,9	1	-1,7	-2,2	-4
Szwecja	D	0,7	0,7	-2	-2,5	-4,5
Węgry	D	2,5	2,6	-0,1	-0,5	-1,8
Wielka Brytania	O	1,4	1,3	-1,4	-2	-3,9
Włochy	EA	1,8	2	-0,7	-1,1	-3,3
Strefa euro		1,06	1,15	-1,42	-2,03	-3,74
UE-28		1,36	1,44	-1,17	-1,75	-3,48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową”, Ministerstwo Finansów, 2018.

Kryterium stóp procentowych stanowi, że w okresie jednego roku przed badaniem średnia nominalna długoterminowa stopa procentowa nie może przekraczać o więcej niż 2 punkty procentowe średniej z analogicznych stóp procentowych w co najwyżej trzech państwach członkowskich o najbardziej stabilnych cenach. Stopy procentowe oblicza się na podstawie rentowności długoterminowych obligacji skarbowych lub porównywalnych papierów wartościowych, o zbliżonym do dziesięcioletniego terminie wykupu, dla których rynek jest wystarczająco płynny. Podczas gdy kryterium stabilności cen ma umożliwiać ocenę inflacji w danym kraju w krótkim okresie, kryterium stóp procentowych stanowi podstawę do oceny średnio- i długoterminowych perspektyw inflacji i stabilności makro-ekonomicznej danego kraju (zawartych w wycenie obligacji skarbowych dokonywanej przez uczestników rynków finansowych).

Polska wypełniała kryterium stóp procentowych do grudnia 2017 r. Wówczas miała miejsce zmiana w grupie referencyjnej kryterium stabilności cen - Rumunię zastąpiła Finlandia, co spowodowało znaczącą obniżkę wartości referencyjnej. Dodatkowo spadek wartości referencyjnej wzmocniło wykluczenie z grupy referencyjnej Cypru.

W kwietniu br. średnia długoterminowa stopa procentowa za ostatnie 12 miesięcy dla Polski wyniosła 3,3%, a tym samym ukształtowała się o 0,6 pkt. proc. powyżej wartości referencyjnej, która wyniosła 2,7%.

W scenariuszu alternatywnym, w którym Cypr zostałby włączony do grupy referencyjnej wartość referencyjna kryterium wyniosłaby 3,5%, co oznaczałoby wypełnianie tego kryterium przez Polskę.

Tabela 4. Kryterium fiskalne dla UE-28

Państwo	Deficyt budżetowy jako % PKB					Dług publiczny jako % PKB				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Austria	-1	-1,6	-0,7	-0,5	-0,2	84,6	83,6	78,4	74,8	71,7
Belgia	-2,5	-2,5	-1	-1,1	-1,3	106,1	105,9	103,1	101,5	100,2
Bułgaria	-1,6	0,2	0,9	0,6	0,6	26	29	25,4	23,3	21,4
Chorwacja	-3,4	-0,9	0,8	0,7	0,8	83,8	80,6	78	73,7	69,7
Cypr	-1,3	0,3	1,8	2	2,2	107,5	106,6	97,5	105,7	99,5
Czechy	-0,6	0,7	1,6	1,4	0,8	40	36,8	34,6	32,7	31,8
Dania	-1,5	-0,4	1	-0,1	0	39,9	37,9	36,4	33,6	32,3
Estonia	0,1	-0,3	-0,3	0	0,3	10	9,4	9	8,8	8,4
Finlandia	-2,8	-1,8	-0,6	-0,7	-0,2	63,5	63	61,4	60,4	59,6
Francja	-3,6	-3,4	-2,6	-2,3	-2,8	95,6	96,6	97	96,4	96
Grecja	-5,7	0,6	0,8	0,4	0,2	176,8	180,8	178,6	177,8	170,3
Hiszpania	-5,3	-4,5	-3,1	-2,6	-1,9	99,4	99	98,3	97,6	95,9
Holandia	-2,1	0,4	1,1	0,7	0,9	64,6	61,8	56,7	53,5	50,1
Irlandia	-1,9	-0,5	-0,3	-0,2	-0,2	76,9	72,8	68	65,6	63,2
Litwa	-0,2	0,3	0,5	0,5	0,5	42,6	40,1	39,7	36	38,2
Luksemburg	1,4	1,6	1,5	0,9	0,7	22	20,8	23	22,6	22,5
Łotwa	-1,4	0,1	-0,5	-1,1	-1,2	36,8	40,5	40,1	37	37,3
Malta	-1,1	1	3,9	1,1	1,3	58,7	56,2	50,8	47,1	43,4
Niemcy	0,8	1	1,3	1,2	1,4	71	68,2	64,1	60,2	56,3
Polska	-2,6	-2,3	-1,7	-1,4	-1,4	51,1	54,2	50,6	49,6	49,1
Portugalia	-4,4	-2	-3	-0,9	-0,6	128,8	129,9	125,7	122,5	119,5
Rumunia	-0,8	-3	-2,9	-3,4	-3,8	37,7	37,4	35	35,3	36,4
Słowacja	-2,7	-2,2	-1	-0,9	-0,3	52,3	51,8	50,9	49	46,6
Słowenia	-2,9	-1,9	0	0,5	0,4	82,6	78,6	73,6	69,3	65,1
Szwecja	0,2	1,2	1,3	0,8	0,9	44,2	42,1	40,6	38	35,5
Węgry	-1,9	-1,7	-2	-2,4	-2,1	76,7	76	73,6	73,3	71
Wielka Brytania	-4,3	-3	-1,9	-1,9	-1,7	88,2	88,2	87,7	86,3	85,3
Włochy	-2,6	-2,5	-2,3	-1,7	-1,7	131,5	132	131,8	130,7	129,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową”, Ministerstwo Finansów, 2018

Fiskalne kryterium konwergencji stanowi, że kraj członkowski w momencie dokonywania oceny nie może być objęty decyzją Rady Ecofin stwierdzającą istnienie nadmiernego deficytu w rozumieniu art. 126 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Procedurę nadmiernego deficytu stosuje się, gdy deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych danego państwa w relacji do PKB przekracza 3% lub gdy dług tego sektora przekracza 60% PKB. Wyjątek stanowi sytuacja, gdy relacja długu do PKB spada i zbliża się do wartości referencyjnej w zadowalającym tempie. Jednocześnie zgodnie z rozporządzeniem Rady (UE) nr 1177/2011 zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1467/97 w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu.

W całym okresie od ostatniej publikacji Monitora Polska nie była objęta procedurą nadmiernego deficytu, co jest równoznaczne z wypełnianiem kryterium fiskalnego. Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce w 2018 r. wyniósł 1,4% PKB, a dług sektora g.g. 49,6% PKB, istotnie poniżej wartości referencyjnych wynoszących odpowiednio 3% PKB i 60% PKB.

Kryterium kursu walutowego wymaga uczestnictwa waluty danego kraju w Europejskim Mechanizmie Kursowym (ERM II, ang. Exchange Rate Mechanism) przez co najmniej dwa lata. W tym okresie kurs waluty krajowej musi się utrzymać w przedziale wahań wynoszącym +/-15% wobec ustalonego parytetu centralnego i nie może podlegać silnym napięciom - w szczególności nie może być dewaluowany w stosunku do euro. Ze względu na fakt, że złoty nie uczestniczy w ERM II, Polska nie wypełnia kryterium kursu walutowego.

Podsumowanie

Rozważania zostały ograniczone do analizy parametrów makroekonomicznych, które decydują o konkurencyjności, a których zmienność wynika z członkostwa w unii walutowej, oraz do oceny wpływu, jaki dla stanu gospodarki może mieć polityka makroekonomiczna polegająca na wypełnieniu kryteriów nominalnych wejścia do euro. Temat przyjęcia przez nasz kraj europejskiej, wspólnej waluty wraca co jakiś czas. Aby się znaleźć w strefie euro Polska musi przede wszystkim spełnić kryteria niezbędne do przyjęcia euro tzw. kryteria konwergencji dotyczące wskaźników makroekonomicznych.

Równie ciekawa dyskusja dotyczy kolejnych kwestii, takich jak zdolność członka unii walutowej do absorpcji szoków asymetrycznych, tj. uwarunkowań tzw. wewnętrznej dewaluacji czy warunków dla prowadzenia polityki fiskalnej, gdy jesteśmy częścią obszaru wspólnej waluty. W literaturze nie ma w tej kwestii konsensusu. Można wskazać badania, które wskazują, że przyjęcie euro przez Polskę w roku 2007 miałyby skutki, przynajmniej w krótkim okresie, negatywne, tj. przedkryzysowy boom byłby większy, ale kryzys miałby dużo większy rozmiar. Z drugiej strony warto podkreślić, że wcześniejsze członkostwo w strefie euro uniemożliwiłoby szybką aprecjację nominalną złotego, więc tym samym późniejsza deprecjacja nie mogłaby być tak głęboka.

Powyżej wskazano czynniki związane z członkostwem w strefie euro, które mogą się przyczynić do pogorszenia konkurencyjności polskiej gospodarki. Nie oznacza to przyjęcia stanowiska eurosceptycznego i porzucenia myśli o wymianie złotego na euro. Bardzo wiele wskazuje, że przyjęcie euro niesie poważne korzyści dla polskiej gospodarki, takie jak ograniczenie ryzyka kursowego, zmniejszenie kosztów transakcyjnych czy uzyskanie większego wpływu na funkcjonowanie instytucji UE¹⁰. Niewielka jest szansa, by Polska mogła wejść w najbliższych latach do strefy euro.

10 M. Brzoza-Brzezina, K. Makarski, G. Wesołowski, Would it have paid to be in the Eurozone?, „National Bank of Poland Working Paper” 2012, nr 128.

Przyczyny są polityczne i są związane z zapisem konstytucyjnym, że prawo do emisji pieniądza i realizowania polityki pieniężnej przysługuje w Polsce jedynie NBP. Również z ekonomicznego punktu widzenia Polska wciąż nie spełnia wszystkich warunków bycia w strefie euro¹¹.

Należy jednak pamiętać, że pozbycie się złotego na rzecz euro z pewnością nie zapewnia automatycznie szybkiego, stabilnego rozwoju, a rezygnacja z narodowej waluty rodzi kilka istotnych wyzwań, takich jak: wybór optymalnego poziomu kursu walutowego, po którym wymienimy złote na euro, co określi poziom konkurencyjności polskiej gospodarki, niebezpieczeństwo realnej aprecjacji kursu na skutek podwyższonej inflacji po wejściu do strefy euro, co wymagać będzie utrzymania szybkiego tempa przyrostu wydajności pracy, aby uniknąć utraty konkurencyjności, konieczność prowadzenia rozważnej polityki makroostrożnościowej, która będzie zapobiegać powstawaniu baniek spekulacyjnych, uniknięcia negatywnych skutków konieczności wypełnienia kryteriów nominalnych, jakimi są m.in. czasowe usztywnienie kursu walutowego i ograniczenie nierównowagi fiskalnej.

Bibliografia

Borowski J.(Red.) Raport na temat korzyści i kosztów przystąpienia Polski do strefy euro, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2004

Brouwer J., Paap R., Viaene J., *The trade and FDI effects of EMU enlargement*, CESifo Working Paper Series 2123, CESifo Group Munich 2007

Brzoza-Brzezina M., Makarski K., Wesółowski G., *Would it have paid to be in the Euro- zone?*, „National Bank of Poland Working Paper” 2012, nr 128

Gwóźdź-Lasoń M., Mikłaszewicz S., Pujer K., *Unia europejska i strefa euro doświadczenia i wyzwania ekonomiczne, techniczne inżynieryjne*, wyd. EXANTE, Wrocław 2017

Kwapień K., Wójcik C., *Euro - wspólna waluta europejska*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2011

Ministerstwo Finansów, *Monitor Konwergencji z Unią Gospodarczą i Walutową*, 2018

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Euro-wspólna waluta europejska*, 2011

Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

<https://ec.europa.eu>

<https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/do-euro-daleko-nawet-gdybysmy-chcieli/>

¹¹ <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/do-euro-daleko-nawet-gdybysmy-chcieli/> [dostęp 22.01.2019].

STANDING FINANSOWY A STRUKTURA WYDATKÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Mateusz Stryjewski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wprowadzenie

Gospodarstwo domowe to podstawowa jednostka gospodarująca i konsumpcyjna (Pietrzak, Polański, Woźniak 2008, s. 400), postrzegana jako zespół dwóch lub więcej osób mieszkających wspólnie i łączących swoje dochody, aby zaspokoić zarówno wspólne, jak i indywidualne potrzeby każdego z członków (Maciejewski 2003, s. 16). Proces ich zaspokojenia jest ściśle związany z sytuacją finansową gospodarstw domowych, opisywaną jako wszelkie zaistniałe zjawiska ekonomiczne dotyczące bezpośrednio gromadzenia i wydawania środków pieniężnych. Zarządzanie finansami gospodarstwa domowego to z reguły całokształt czynności, których celem jest pozyskanie środków finansowych oraz zgodne z przyjętą hierarchią potrzeb ich wydatkowanie (Bywalec 2009, s. 137).

Finanse gospodarstw domowych określane są jako wszelkie zjawiska ekonomiczne, związane bezpośrednio z gromadzeniem i wydatkowaniem środków pieniężnych, ujawniające się w owych gospodarstwach domowych, (Bywalec 2009, s. 139). Sytuacja finansowa gospodarstw domowych jest zaś rezultatem tych zachodzących zjawisk.

Prowadzenie określonego stylu życia w dużej mierze jest zdeterminowane i ograniczone poziomem możliwości nabywczych danej jednostki. Im więcej środków można rozdysponować, tym łatwiej o dokonanie pewnych wyborów. Sytuacja ekonomiczna, zwana standingiem finansowym, najczęściej rozpatrywana jest jednak w ujęciu przedsiębiorstwa i rozumiana jest jako sytuacja finansowa, "której wyznacznikami są zasoby majątkowe, nowoczesność procesu technologicznego i produktów, jakość personelu, wyposażenie w kapitał, sprawność zarządzania, osiągnięte wyniki, dostęp do efektywnych źródeł finansowania, siła rynkowa, charakter branży, lojalność kontrahentów, reputacja, wiarygodność, dostęp do informacji o rynkach, klientach i konkurentach itp. czynniki decydujące o możliwości kontynuacji działalności i rozwoju w konkurencyjnym otoczeniu¹". Standing finansowy określić można jako miarę rzetelności i zdolności do spłaty własnych zobowiązań finansowych.

Podstawowym i najprostszym wskaźnikiem oceny sytuacji finansowej gospodarstw domowych jest osiągany przez nie dochód rozporządzalny przypadający na jedną osobę. Przedstawia on poziom zamożności gospodarstwa domowego, określa poziom możliwości nabywczych i stanowi podstawowy czynnik warunkujący stopień zaspokojenia wspólnych potrzeb gospodarstwa oraz indywidualnych potrzeb jego członków [Dąbrowska 2013, s. 47].

¹ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/standing-finansowy;3978927.html> [dostęp 20.01.2019].

Kondycję finansową gospodarstw domowych ukazuje przede wszystkim poziom dochodów i wydatków a także wartość posiadanych oszczędności (Roeske-Słomka 2004, s. 38-45). Badanie poziomu życia gospodarstw domowych stanowi istotne źródło informacji dla instytucji rządowych, aby możliwe było prowadzenie odpowiednio dostosowanej polityki społecznej.

Na przestrzeni ostatnich lat konsumpcja polskich gospodarstw domowych charakteryzowała się dużą zmiennością oraz częstymi wahaniami. Czynnikiem istotnie wpływającym na poziom i strukturę wydatków jest poziom dochodów gospodarstw. Wzrost dochodów powoduje zwiększenie spożycia dóbr żywnościowych i nieżywnościowych, ale udział wydatków tylko na żywność w tej grupie ogółem maleje z powodu niższego tempa wzrostu spożycia tych dóbr w odniesieniu do tempa spożycia towarów nieżywnościowych (Badach 2012, s.29-35). Zmiany w strukturze wydatków polskich gospodarstw domowych polegały głównie na zmniejszeniu udziału wydatków na żywność przy jednoczesnym wzroście udziału wydatków na rekreację i kulturę, co można ocenić jako przejaw poprawy dobrobytu i stopy życiowej gospodarstw domowych (Fajczak-Kowalska 2001, s. 10-14; Laskowski 2001 s. 37-50).

Analiza struktury wydatków gospodarstw domowych jest zagadnieniem istotnym nie tylko w skali mikro - jako zarządzanie finansami przez gospodarstwa, lecz również w skali makro - ze względu na związek z rozwojem społeczno-gospodarczym całego kraju, gdyż składowe struktury wydatków mogą posłużyć do oceny poziomu życia w danym kraju (Seale, Regmi 2006, s. 603-624; Dudek, Koszela 2010, s. 48-52).

Na proces zachowań konsumpcyjnych gospodarstw domowych wpływ mają różnorodne czynniki zarówno ekonomiczne, jak i społeczne, biologiczne, ekologiczne i kulturowe (Bywalec, Rudnicki 2002, s. 55-56). W pracy uwagę skupiono na implikacji jednego z ważniejszych czynników ekonomicznych, jakim jest dochód gospodarstw domowych na strukturę ich wydatków. Takie zależności opisywane są w literaturze na przykład w postaci tak zwanych praw Engla. I prawo Engla opisuje zależności, zgodnie z którą wraz ze wzrostem dochodów maleje udział wydatków na żywność w strukturze wydatków ogółem. Zgodnie z II prawem Engla, wraz ze wzrostem dochodów wydatki związane z utrzymaniem mieszkania odnotowują wzrosty skokowe. Natomiast według III prawa Engla zwiększenie dochodów powoduje także częstszą konsumpcję na potrzeby dalsze lub dobra określane mianem luksusowych (Zalega 2012, s. 99-100). Mimo że przytoczone prawidłowości zostały sformułowane już XIX w., to w literaturze przedmiotu z reguły nie podważa się trafności I prawa Engla. (Deaton 2000, s. 251-255; Seale, Regmi 2006, s. 603-624). Opinie o prawidłowości II prawa Engla są już jednak różne. Jeszcze w XIX w. uważano, że im mniejszym dochodem się dysponuje, tym większą jego część przeznaczają na mieszkanie i inne wydatki z tym związane (Zalega 2012, s. 101). Współcześnie jednak w rozwiniętych krajach Ameryki Północnej i Europy, zauważalny jest wzrost udziału wydatków na czynsz, czego przyczyną prawdopodobnie może być rosnący standard mieszkań (Dudek, Koszela, Landmesser 2012, s. 238).

Założenia metodyczne

Celem podjętych rozważań jest analiza sytuacji finansowej gospodarstw domowych województwa warmińsko-mazurskiego, pod kątem uzyskiwanych dochodów na osobę w odniesieniu do innych regionów Polski, także w aspekcie sięgania po środki pochodzące ze świadczeń społecznych.

Celem pobocznym jest ocena stopnia wykorzystywania dochodów osiągniętych gospodarstwa domowe - czy więcej konsumują czy decydują się na zwiększenie oszczędności.

Kluczowym elementem dywagacji jest ocena wpływu zmian dochodowych na zmiany wydatków ogółem oraz głównie na strukturę tychże wydatków. Analiza ma prowadzić do odpowiedzi na pytanie czy zachowania konsumpcyjne gospodarstw domowych województwa warmińsko-mazurskiego w kontekście ujęcia Engla.

Poziom uzyskiwanych dochodów

Podstawowym wskaźnikiem wykorzystywanym do analizy sytuacji finansowej gospodarstw domowych jest wielkość pozyskanych środków pieniężnych. Wysokość dochodów może świadczyć o możliwości, rozpatrywanej jako sumę osiąganych dochodów bieżących oraz wartość nagromadzonego majątku trwałego takich jak nieruchomości czy dzieła sztuki (Milic-Czeraniak 1994, s. 27-28).

Tabela 1. Dynamika dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym w latach 2009, 2013, 2017

Region	Dochód do dyspozycji na osobę [zł]		
	2009	2013	2017
Polska	1 071,67	1 254,89	1 548,87
Dolnośląskie	1 130,16	1 294,97	1 578,78
Kujawsko-pomorskie	979,17	1 128,14	1 417,66
Lubelskie	861,42	1 055,05	1 373,48
Lubuskie	1 056,64	1 196,55	1 555,38
Łódzkie	1 065,07	1 240,63	1 501,46
Małopolskie	1 006,51	1 195,73	1 460,15
Mazowieckie	1 385,09	1 636,30	1 845,42
Opolskie	1 020,84	1 143,26	1 442,50
Podkarpackie	795,52	956,36	1 217,38
Podlaskie	978,20	1 223,43	1 542,95
Pomorskie	1 127,69	1 391,37	1 602,35
Śląskie	1 068,09	1 267,30	1 583,69
Świętokrzyskie	909,40	1 119,26	1 394,16
Warmińsko-mazurskie	1 042,17	1 077,92	1 465,66
Wielkopolskie	1 063,78	1 176,65	1 573,56
Zachodnio-pomorskie	1 104,08	1 215,49	1 603,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeciętne dochody do dyspozycji (tab. 1) jednej osoby w gospodarstwach domowych województwa warmińsko-mazurskiego są niższe od tych wyznaczonych przez ogólnokrajową średnią. W badanym okresie lat 2009-2017 wartość tychże dochodów stawiała gospodarstwa domowego z Warmii i Mazur pośród regionów o niższych od średnich wartości. Najgorzej sytuacja wyglądała w 2013 roku, kiedy tylko w województwach lubelskim i podkarpackim wskaźnik osiągnął bardziej niekorzystną wartość. W roku 2017 jedna osoba miała do dyspozycji o ponad 420 złotych więcej niż na początku badanego okresu, gdzie dochód o niewiele przekraczał 1000 złotych. Mimo iż wartość dochodów ciągle jest niższa niż poziom ogólnokrajowej średniej, to fakt dynamicznego, czterdziestoprocentowego, wzrostu należy ocenić pozytywnie.

Jednym z elementów dochodu mogą być otrzymywane przez gospodarstwo domowe świadczenia społeczne (tab. 2) finansowane z budżetu państwa bądź jednostek samorządu terytorialnego. Pomoc społeczna, jako instrument polityki społecznej państwa, jest narzędziem przeznaczonym do wspierania rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. Rozdysponowane środki mają pomóc w sytuacjach zagrażających spełnianiu podstawowych potrzeb życiowych i obniżania jakości życia do poziomu poniżej akceptowanego społecznie minimum.

Tabela 2. Dynamika dochodów ze świadczeń społecznych na osobę w gospodarstwie domowym oraz ich udział w dochodach ogółem w latach 2009, 2013, 2017

Region	Ze świadczeń społecznych [zł]			Udział w dochodach ogółem [%]		
	2009	2013	2017	2009	2013	2017
Polska	322,51	378,21	499,11	30,09	30,14	32,22
Dolnośląskie	336,82	444,69	509,89	29,80	34,34	32,30
Kujawsko-pomorskie	304,21	398,09	503,44	31,07	35,29	35,51
Lubelskie	288,45	341,66	503,63	33,49	32,38	36,67
Lubuskie	301,96	384,65	505,57	28,58	32,15	32,50
Łódzkie	351,68	399,57	516,73	33,02	32,21	34,42
Małopolskie	296,49	341,41	462,05	29,46	28,55	31,64
Mazowieckie	331,73	371,16	463,04	23,95	22,68	25,09
Opolskie	331,35	388,17	519,24	32,46	33,95	36,00
Podkarpackie	295,53	347,05	462,25	37,15	36,29	37,97
Podlaskie	267,97	376,05	507,31	27,39	30,74	32,88
Pomorskie	329,03	365,26	497,36	29,18	26,25	31,04
Śląskie	368,97	429,86	594,84	34,54	33,92	37,56
Świętokrzyskie	291,39	368,65	537,84	32,04	32,94	38,58
Warmińsko-mazurskie	309,38	357,04	463,94	29,69	33,12	31,65
Wielkopolskie	306,26	335,37	456,21	28,79	28,50	28,99
Zachodniopomorskie	357,51	382,48	502,47	32,38	31,47	31,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Im wyższe wartości wypłacanych świadczeń, tym można spodziewać się trudniejszej sytuacji finansowej gospodarstwa domowego. Wartość świadczeń otrzymywanych przez gospodarstwa domowe w województwie warmińsko-mazurskim była niższa od ogólnokrajowej średniej. Wzrost wartości świadczeń z niespełna 310 złotych na osobę do prawie 464 złotych mógłby jednak świadczyć o pogarszającej się sytuacji, choć tendencja jest podobna w każdym regionie, co jest spowodowane prawdopodobnie wprowadzeniem nowego comiesięcznego świadczenia w wysokości 500 złotych, mającego ułatwić wychowanie dziecka. Warmia i Mazury to region o jednym z najwyższych poziomów bezrobocia, więc niższa od przeciętnej wartość świadczeń a także mniejszy ich udział w dochodach ogółem, może pozytywnie wpływać na postrzeganie sytuacji finansowej tamtejszych gospodarstw domowych. Udział świadczeń w dochodach oscyluje wokół 30% i jest niższy niż w większości województw, choć niski poziom dochodów ogółem w 2013 roku wpłynął na jego wzrost do około 33%.

Wydatki oraz skłonności do ich powiększania

Wielkość dochodów kształtuje możliwości nabywcze gospodarstwa domowego, a te przekładają się na jego wydatki, które są odzwierciedleniem wielkości i jakości zaspokojonych potrzeb.

Tabela 3. Dynamika wydatków ogółem na osobę w gospodarstwie domowym w latach 2009, 2013, 2017

Region	Wydatki ogółem [zł]		
	2009	2013	2017
Polska	956,68	1 061,70	1 176,44
Dolnośląskie	1 013,17	1 125,12	1 222,07
Kujawsko-pomorskie	875,59	992,12	1 115,51
Lubelskie	826,98	929,11	1 086,53
Lubelskie	937,90	1 005,29	1 131,36
Łódzkie	997,73	1 132,27	1 313,49
Małopolskie	900,35	1 019,77	1 006,07
Mazowieckie	1 233,28	1 331,00	1 420,70
Opolskie	1 016,33	1 072,97	1 236,71
Podkarpackie	783,78	874,66	941,91
Podlaskie	823,56	917,63	1 027,46
Pomorskie	977,11	1 083,92	1 197,67
Śląskie	959,51	1 118,09	1 297,07
Świętokrzyskie	792,07	922,48	1 037,06
Warmińsko-mazurskie	872,50	883,48	981,43
Wielkopolskie	879,57	952,65	1 051,38
Zachodniopomorskie	940,20	996,58	1 205,81

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Gospodarstwa domowe na Warmii i Mazurach należą do grupy, która wydaje najmniej (tab. 3). Wydatki rzędu 870 złotych w 2009 roku i 980 złotych w roku 2017 miesięcznie na osobę, w porównaniu do wartości z innych regionów Polski, nie wyglądają zbyt imponująco. Mniej konsumują tylko gospodarstwa domowe z Podkarpacia. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać głównie w tym, że gospodarstwa domowe na Warmii i Mazurach dysponują niższym od przeciętnego dochodem do dyspozycji, więc mogą również charakteryzować się nieco niższą skłonnością do konsumpcji. Województwo warmińsko-mazurskie postrzegane jest również jako niezbyt wymagające do życia, które jest relatywnie tańsze niż w innych regionach.

W badanym okresie lat 2009-2017 średni dochód do dyspozycji na osobę w Polsce wzrósł o prawie 45% (tab. 4). Przyrost dochodów był dwukrotnie szybszy niż przyrost wydatków, co świadczy o tym, że gospodarstwa domowe coraz więcej oszczędzają. Nadwyżkę środków przeznaczały na zarówno na zwiększenie konsumpcji, jak i na oszczędności. Na Warmii i Mazurach przyrost dochodów był nieco niższy od poziomu ogólnokrajowego, choć wskaźnik na poziomie 40,64% nie odbiegał od tych osiąganych w innych regionach. Dużo niższy był przyrost ponoszonych wydatków. Ich wzrost o 12% w odniesieniu do prawie 23% w skali kraju, mówi o tym, że gospodarstwa domowe na Warmii i Mazurach miały dużo wyższą od przeciętnej skłonność do oszczędzania.

Tabela 4. Dynamika zmian dochodów i wydatków ogółem na osobę w gospodarstwie domowym w latach 2009, 2013, 2017

Region	Dynamika dochodów [%]			Dynamika wydatków [%]		
	2013	2017	2017 do 2009	2013	2017	2017 do 2009
Polska	17,10	23,43	44,53	10,98	10,81	22,97
Dolnośląskie	14,58	21,92	39,70	11,05	8,62	20,62
Kujawsko-pomorskie	15,21	25,66	44,78	13,31	12,44	27,40
Lubelskie	22,48	30,18	59,44	12,35	16,94	31,39
Lubuskie	13,24	29,99	47,20	7,19	12,54	20,63
Łódzkie	16,48	21,02	40,97	13,48	16,01	31,65
Małopolskie	18,80	22,11	45,07	13,26	-1,34	11,74
Mazowieckie	18,14	12,78	33,23	7,92	6,74	15,20
Opolskie	11,99	26,17	41,31	5,57	15,26	21,68
Podkarpackie	20,22	27,29	53,03	11,60	7,69	20,18
Podlaskie	25,07	26,12	57,73	11,42	11,97	24,76
Pomorskie	23,38	15,16	42,09	10,93	10,49	22,57
Śląskie	18,65	24,97	48,27	16,53	16,01	35,18
Świętokrzyskie	23,08	24,56	53,31	16,46	12,42	30,93
Warmińsko-mazurskie	3,43	35,97	40,64	1,26	11,09	12,48
Wielkopolskie	10,61	33,73	47,92	8,31	10,36	19,53
Zachodniopomorskie	10,09	31,96	45,27	6,00	20,99	28,25

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wzrost dochodów o około 420 złotych przełożył się również na wzrost wydatków, choć tylko o około 110 złotych. Ponad trzykrotnie wolniejszy od przyrostu dochodów przyrost wydatków wskazuje na fakt, że tylko około 25% nowych środków pieniężnych przeznaczonych zostały na konsumpcję (tab. 5).

Tabela 5. Wykorzystanie wzrostu dochodów na zwiększenie konsumpcji w latach 2009-2017

Region	Przyrost dochodów (PD) [zł]	Przyrost wydatków (PW) [zł]	Relacja PW/PD [%]
Polska	477,20	219,76	46,05
Dolnośląskie	448,62	208,90	46,57
Kujawsko-pomorskie	438,49	239,92	54,72
Lubelskie	512,06	259,55	50,69
Lubuskie	498,74	193,46	38,79
Łódzkie	436,39	315,76	72,36
Małopolskie	453,64	105,72	23,30
Mazowieckie	460,33	187,42	40,71
Opolskie	421,66	220,38	52,26
Podkarpackie	421,86	158,13	37,48
Podlaskie	564,75	203,90	36,10
Pomorskie	474,66	220,56	46,47
Śląskie	515,60	337,56	65,47
Świętokrzyskie	484,76	244,99	50,54
Warmińsko-mazurskie	423,49	108,93	25,72
Wielkopolskie	509,78	171,81	33,70
Zachodniopomorskie	499,82	265,61	53,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przeciętne gospodarstwo domowe około 46% nowych środków pieniężnych przeznaczyło na dodatkową konsumpcję. Zdecydowanie więcej, około dwóch trzecich, wydatkuje się na bieżąco w łódzkim i na Śląsku. Zdecydowanie mniej skłonne do zwiększania wydatków, mimo większych możliwości nabywczych, były gospodarstwa domowe na Warmii i Mazurach oraz w małopolskim, gdzie tylko około 25% dodatkowych środków zostało przeznaczone na konsumpcję.

Pozostałe środki pieniężne przeznaczane były na oszczędności (tab. 6), które rozumie się jako nadwyżkę osiąganych dochodów nad ponoszonymi wydatkami. Gospodarstwa domowe województwa warmińsko-mazurskiego dysponują jednymi z najwyższych oszczędności, znacznie przekraczającymi wskaźniki ogólnokrajowe. W 2009 roku jedna osoba z gospodarstwa domowego oszczędzała przeciętnie prawie 170 złotych, a w 2017 roku już niespełna 485 złotych, o ponad 110 złotych więcej niż przeciętna wartość ogólnokrajowa. Tylko gospodarstwa w Wielkopolsce i na Podlasiu oszczędzają więcej - ponad 500 złotych na osobę miesięcznie.

Tabela 6. Wartość oszczędności na osobę w gospodarstwie domowym oraz dynamika ich zmian w latach 2009, 2013, 2017

Region	Oszczędności [zł]			Dynamika zmian oszczędności [%]		
	2009	2013	2017	2013	2017	2017 do 2009
Polska	114,99	193,19	372,43	68,01	92,78	223,88
Dolnośląskie	116,99	169,85	356,71	45,18	110,01	204,91
Kujawsko-pomorskie	103,58	136,02	302,15	31,32	122,14	191,71
Lubelskie	34,44	125,94	286,95	265,68	127,85	733,19
Lubuskie	118,74	191,26	424,02	61,07	121,70	257,10
Łódzkie	67,34	108,36	187,97	60,91	73,47	179,14
Małopolskie	106,16	175,96	454,08	65,75	158,06	327,73
Mazowieckie	151,81	305,30	424,72	101,11	39,12	179,77
Opolskie	4,51	70,29	205,79	1458,54	192,77	4462,97
Podkarpackie	11,74	81,70	275,47	595,91	237,17	2246,42
Podlaskie	154,64	305,80	515,49	97,75	68,57	233,35
Pomorskie	150,58	307,45	404,68	104,18	31,62	168,75
Śląskie	108,58	149,21	286,62	37,42	92,09	163,97
Świętokrzyskie	117,33	196,78	357,10	67,71	81,47	204,36
Warmińsko-mazurskie	169,67	194,44	484,23	14,60	149,04	185,40
Wielkopolskie	184,21	224,00	522,18	21,60	133,12	183,47
Zachodniopomorskie	163,88	218,91	398,09	33,58	81,85	142,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2009-2017 oszczędności gospodarstw domowych na Warmii i Mazurach wzrosły o 185%, co jest wynikiem gorszym od przeciętnego ogólnopolskiego poziomu. Oszczędności rodzin z Warmii i Mazur były jednymi z najwyższych w Polsce, a dodatkowo regularnie i dynamicznie ich wartość rosła, choć tempo tych zmian było niższe niż przyrost oszczędności ogółu Polaków. W województwie warmińsko-mazurskim istnieje więc spory potencjał do wykorzystania i zwiększenia konsumpcji przez gospodarstwa domowe.

Analiza struktury wydatków

Rozdysponowanie posiadanych środków jest sprawą indywidualną i zależącą od wielu czynników. Za wydatki niezbędne uważane są koszty związane z zaspokajaniem podstawowych potrzeb, do których należy żywienie i posiadanie mieszkania. Pozostałe tworzą tak zwany fundusz swobodnej decyzji.

Z reguły dominującą pozycję w wydatkach gospodarstwa domowego zajmują koszty żywności. Udział tych wydatków jest jednym z wyznaczników poziomu życia społeczeństw. W krajach o wysokim standardzie życia udział tychże wydatków jest niewielki i stanowi około 10-15%. W krajach mniej rozwiniętych jest zdecydowanie wyższy, przez co ograniczone są możliwości zaspokajania potrzeb wyższego rzędu. Wysoki udział wydatków na żywność w wydatkach ogółem gospodarstwa domowego mówi o żywnościowym modelu konsumpcji (Kozera, Stanisławska 2014, s. 6).

Obok żywności, najwięcej środków gospodarstw domowych pochłaniają koszty związane z użytkowaniem mieszkania, które stanowią tak zwane wydatki sztywne i prawie niezbywalne. W pośredni sposób. wpływają one na jakość życia ludności, gdyż im wyższy ich udział w wydatkach, tym niższy standard życia, gdyż wydatki na mieszkania pochłaniają znaczną część budżetu, stąd trudno pozwolić sobie na niespodziewane i nieplanowane zakupy (Rusnak 2004, s. 157-169).

W przypadku gospodarstw domowych z województwa warmińsko-mazurskiego wydatki związane z żywnością i użytkowaniem mieszkania (tab. 7) na przestrzeni lat 2009-2017 stanowiły łącznie około 60% procent wszystkich wydatków, co wskazuje na fakt, iż rodziny z tego regionu nie dysponują wieloma funduszami na realizację potrzeb mniej kluczowych z punktu widzenia minimum egzystencji, a co za tym idzie ich standard życia nie jest zbyt wysoki.

W analizowanym okresie udziały wydatków na żywność oscylowały wokół 30% i pozostawały raczej na niezmiennym poziomie, pomimo czterdziestoprocentowego wzrostu dochodów na osobę, co stoi w sprzeczności z prawem Engla. Jego zdaniem wraz ze wzrostem dochodów gospodarstw domowych, powinno odnotować się coraz niższy udział wydatków na żywność. Większy budżet miałby powodować, że gospodarstwa domowe częściej konsumowałyby dobra zaspokajające potrzeby wyższego rzędu. Tymczasem w gospodarstwach domowych udział wydatków na żywność ustabilizował się na relatywnie wysokim poziomie - około 30%, pomimo znacznego wzrostu dochodów. Może to być spowodowane faktem, że gospodarstwa domowe coraz częściej sięgają po droższe, lepsze jakościowo produkty, a samo jedzenie stało się potrzebne nie tylko do zaspokojenia potrzeby głodu, ale także potrzeb z wierzchołka piramidy, na przykład potrzeb uznania czy samo-realizacji².

Tabela 7. Struktura wydatków gospodarstw domowych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2009, 2013, 2017

Grupa produktów/usług	Wydatki 1 os. [zł]			Udział w wydatkach ogółem [%]		
	2009	2013	2017	2009	2013	2017
Żywność i napoje	237,02	247,15	264,73	30,45	30,63	29,41
Alkohol i papierosy	26,73	22,84	25,24	3,43	2,83	2,80
Użytkowanie mieszkania	212,64	236,35	266,63	27,32	29,29	29,62
Odzież i obuwie	49,72	46,34	57,62	6,39	5,74	6,40
Zdrowie	40,26	43,67	48,33	5,17	5,41	5,37
Transport i łączność	121,59	140,26	147,75	15,62	17,38	16,41
Rekreacja i kultura	83,71	62,96	83,20	10,76	7,80	9,24
Edukacja	6,65	7,44	6,64	0,85	0,92	0,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

² <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/prawo-engla-przestalo-dzialac-polacy-wiecej-wydaja-na-zywnosc/> [dostęp 24.08.2018].

Zauważyć można również około trzydziestoprocentowe wzrosty udziałów wydatków związanych z czynszem i użytkowaniem mieszkania, co dowodzi trafności tezy postawionej w II prawie Engla, mówiącym o tym, że wzrost dochodów determinuje jednocześnie skokowe zmiany wydatków mieszkaniowych. Trudno jednak jednoznacznie ocenić prawdziwość III prawa Engla, gdyż pomimo wzrastających dochodów, nie odnotowano znacznego wzrostu udziału wydatków na potrzeby wyższego rzędu, na przykład w postaci nakładów ponoszonych na rekreację i kulturę, których udział ciągle nie przekracza 10%. Gospodarstwa domowe są mimo wszystko bardziej skłonne do zwiększania swoich oszczędności, aniżeli do zwiększania wydatków na dodatkowe potrzeby, które wydają się w tym kontekście nieco mniej istotne.

Wnioski

Sytuacja finansowa gospodarstw domowych na Warmii i Mazurach wygląda podobnie jak ta, którą opisują wskaźniki dotyczące ogółu polskiego społeczeństwa. Dysponują one nieco niższym od przeciętnego dochodem na osobę, jednak otrzymują również mniejsze wartości świadczeń socjalnych. Niższe dochody warunkują mniejsze możliwości nabywcze, co z kolei prowadzi do tego, że tutejsze gospodarstwa domowe wydają mniej niż wskazuje na to ogólnopolska średnia.

W analizowanym okresie lat 2009-2017 przeciętny dochód do dyspozycji wzrósł o ponad 40%, co niewiele różni się od krajowej tendencji. Dużo niższy, prawie dwukrotnie, jest natomiast przyrost wydatków. Dochody wyższe o ponad 420 złotych na osobę, zaowocowały średnimi wydatkami wyższymi jedynie o 108 złotych, co wskazuje, że gospodarstwa domowe tego regionu zdecydowanie chętniej oszczędzają niż konsumują, co odzwierciedlają także wartości tych oszczędności. Nadwyżka dochodów nad wydatkami w warmińsko-mazurskich gospodarstwach domowych jest jedną z najwyższych w kraju. Średnio jedna osoba w gospodarstwie oszczędziła w roku 2017 484 złote miesięcznie, co plasuje region na trzecim miejscu - za Wielkopolską i Podlasiem. Mieszkańcy Warmii i Mazur dysponują więc sporym potencjałem do zwiększenia wartości konsumpcji, co pozwala ocenić, iż ich sytuacja finansowa jest korzystna, gdyż z łatwością mogą pozwolić sobie na zmianę struktury i wielkości wydatków.

Pomimo wzrostu dochodów nie stwierdzono znaczących zmian w strukturze wydatków. Wciąż najwięcej domowego budżetu pożytkuje się na wydatki związane z żywnością i mieszkaniem. Ich udział, znacznie przewyższający 50, wskazuje na wciąż niski standard życia mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego. Ich wysoka skłonność do oszczędzania powoduje, że niechętnie decydują się na dodatkowe wydatki na pomijane dotąd potrzeby.

Teoria zachowań konsumentów w kontekście zwiększających się możliwości nabywczych, opisywana w literaturze jako prawa Engla, nie znalazła klarownego przełożenia w zachowaniach gospodarstw domowych w województwie warmińsko-mazurskim.

Bibliografia

- Badach E. (2012). *Zastosowanie metod statystycznej analizy wielowymiarowej do badania struktury wydatków gospodarstw domowych*. Metody ilościowe w badaniach ekonomicznych, Tom XIII/1, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, s. 29-35.
- Bywalec C. (2009). *Ekonomika i finanse gospodarstw domowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Bywalec C., Rudnicki L. (2002). *Konsumpcja*. PWE, Warszawa.

- Dąbrowska A. (2013). *Sytuacja finansowa polskich gospodarstw domowych*, w: Niedobory konsumpcji w polskich gospodarstwach domowych, A. Dąbrowska, M. Janoś-Kresło, T. Słaby, J. Witek (red.), Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, s. 47.
- Deaton A. (2000). *The Analysis of Household Surveys*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Dudek H., Koszela G. (2010). *Udział wydatków na żywność a poziom życia w krajach Unii Europejskiej*. SERiA , Tom XII, Zeszyt 1, s. 48-52.
- Dudek H., Koszela G., Landmasser J. (2012). *Wpływ sytuacji dochodowej na strukturę wydatków gospodarstw domowych* [w:] *Ekonomika i organizacja gospodarki żywnościowej*, nr 97, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- Fajczak-Kowalska A. (2001). *Modele struktury wydatków*. *Wiadomości Statystyczne*, nr 2, s. 10-14.
- Kozera A. , Stanisławska J. (2014). *Taksonomiczna ocena sytuacji finansowej gospodarstw domowych w Polsce w 2010 roku* w: *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, nr 38, Kozera A., Stanisławska J., Wysocki F. (2014). *Sytuacja finansowa gospodarstw domowych zamieszkujących obszary wiejskie w Polsce po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, w: *Roczniki Naukowe ekonomii rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*, t.101, z.2, s. 91-101.
- Laskowski W. (2001). *Współzależności i preferencje w rozchodach gospodarstw domowych*. *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 44, s. 37-50.
- Maciejewski G., (2003). *Poziom zamożności polskich gospodarstw domowych*, Tychy, Śląskie Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych.
- Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B. (2008). *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Roeske-Słomka I. (2001). *Dochody i wydatki gospodarstw domowych w Polsce w latach 1993 -1997*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Roeske-Słomka I. (2004). *Sytuacja finansowa gospodarstw domowych*, *Wiadomości Statystyczne* nr 7, GUS, Warszawa.
- Rusnak Z. (2004). *Dobrobyt ekonomiczny gospodarstw domowych* w: *Ocena i analiza jakości życia*, AE im. Oskara Langego, Wrocław.
- Seale J., Regmi A. (2006). *Modeling International Consumption Patterns*. *The Review of Income and Wealth*, vol. 54, nr 4, s. 603-624.
- Włodarczyk-Śpiewak K. (2008). *Zmiany struktur wydatków gospodarstw domowych w Polsce*. [w:] D. Kopycińska (red.): *Konkurencyjność podmiotów rynkowych*. Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Zalega T. (2012). *Konsumpcja. Determinanty, teorie, modele*. Wydawnictwo PWE, Warszawa.

FUNDUSZE UNIJNE A WZROST POZIOMU ŻYCIA NA PRZYKŁADZIE POLSKI

Sandra Szymańska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Streszczenie

Wzrost konkurencyjności danego kraju oraz przyśpieszony jego rozwój gospodarczy wpływa korzystnie na poziom zadowolenia życia mieszkańców. Wstąpienie Polski do Unii Europejskiej umożliwiło województwom, gminom oraz miastom dostęp i możliwość korzystania z funduszy unijnych, które stanowią ważny element wspomagający wzrost gospodarczy. Dodatkowo pomagają uruchomić potencjał gospodarczy tworząc przy tym impuls do zrównoważonego rozwoju.

Celem głównym badań było ustalenie zależności pomiędzy funduszami unijnymi a rozwojem gospodarczym Polski, a w szczególności wzrostu poziomu życia jego mieszkańców. Badania dotyczyły zależności pomiędzy kwotą dofinansowań z Unii Europejskiej, a wzrostem poziomu PKB per capita.

Na podstawie przeprowadzonych badań należy stwierdzić, że istnieje wysoka zależność pomiędzy wykorzystywaniem funduszy unijnych, a wzrostem PKB przypadającego na jednego mieszkańca.

Po przeanalizowaniu wybranych wskaźników i ich wartości można zaobserwować, że dzięki funduszom unijnym Polska wciąż umacnia swoją pozycję w stosunku do innych krajów, a wraz z umacniającą się pozycją rośnie poziom zadowolenia życia mieszkańców.

Wprowadzenie

Polska jest państwem unitarnym położonym w Europie Środkowej, między Morzem Bałtyckim na północy, a Sudetami i Karpatami na południu. Zajmuje ona 9. miejsce w Europie pod względem powierzchni oraz 8. pod względem liczby ludności. Jej powierzchnia całkowita wynosi 312 679 km², a ludność całkowita 38 433 600. Należałoby się zastanowić, dlaczego pomimo dużej ilości pięknych walorów przyrodniczych, krajobrazowych oraz dobrego położenia geograficznego nie jest to kraj należący do grupy krajów wysoko rozwiniętych. Jednym z głównym ratunków dla ożywienia gospodarki oraz wzrostu rozwoju gospodarczego Polski okazało się wsparcie unijne udzielane poprzez różnego rodzaju programy finansowania oraz fundusze strukturalne. Polska od kilku lat wykorzystuje otrzymane środki finansowe z Unii Europejskiej na poprawę życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury, m.in. infrastruktury drogowej, technicznej oraz społecznej.

Unia Europejska jest związkiem gospodarczo-politycznym 28 demokratycznych państw europejskich. Współpraca krajów należących do Unii ma na celu przede wszystkim budowę dobrobytu oraz bezpieczeństwa. UE powstała na mocy Traktatu z Maastricht 7 lutego 1992 r. po wieloletniej integracji politycznej, gospodarczej i społecznej. Zastąpiła ona, m.in. Wspólnotę Europejską, która została rozwiązana 1 grudnia 2009 r., wraz z tym dniem Unia Europejska stała się organizacją międzynarodową. Do najważniejszych organów Unii zaliczamy: Radę Europejską, Radę UE, Komisję

Europejską, Parlament Europejski, Trybunał Sprawiedliwości oraz Trybunał Obrachunkowy. Rozszerzenie jej jest korzyścią nie tylko dla państw kandydujących lub należącym już do Unii, ale także są to profity również dla niej samej. Staje się ona poprzez większą ilość członków bardziej stabilna oraz bezpieczna. Natomiast kraje członkowskie zyskują stabilność polityczną oraz dużo lepsze perspektywy na rozwój gospodarczy kraju (Bednarczyk i in. 2008). Członkiem UE może zostać każdy demokratyczny, niepodległy oraz suwerenny kraj, który spełnia określone warunki członkostwa, tzw. kryteria kopenhaskie, które zostały przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Kryteria kopenhaskie

Kryterium polityczne	Kryterium ekonomiczne	Kryterium przyjęcia dorobku prawnego
<ul style="list-style-type: none"> – przestrzeganie praw człowieka, – stabilne instytucje gwarantujące demokrację, – poszanowanie praw mniejszości. 	<ul style="list-style-type: none"> – sprawna gospodarka rynkowa, – umiejętność stawienia się presji konkurencji, – stawienie czoła siłom rynkowym na terenie Unii. 	<ul style="list-style-type: none"> – - rzetelne wypełnienie obowiązków wiążących się ze wstąpieniem do Unii Europejskiej, ze szczególnym naciskiem na przyjęcie celów unii politycznej, ekonomicznej i walutowej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bednarczyk J. i in. 2008.

Głównym celem Unii Europejskiej jest utworzenie organu politycznego, który pozwoli na prowadzenie wspólnej polityki zagranicznej na arenie międzynarodowej. Ma to za zadanie zwiększyć bezpieczeństwo krajów członkowskich, stworzenie spójnej Europy oraz zapobiec wojnom i sporom między państwami. Drugim równie ważnym celem UE jest likwidowanie barier w handlu pomiędzy członkami oraz zacieśnianie między nimi współpracy w różnych dziedzinach. Kolejnym celem Unii jest wprowadzenie jednolitego systemu norm w tym również norm prawnych. Odbywać się to za pomocą rozwijania poczucia sprawiedliwości oraz równości wszystkich członków UE. Unia Europejska ma również za zadanie polepszenie standardów życia mieszkańców państw należących do niej oraz wyraźne jednolicenie struktury krajów w celu wyrównania poziomu rozwoju. Dąży ona do stworzenia społeczeństwa obywatelskiego, świadomego przynależności do Unii Europejskiej¹. Podpisanie traktatu z Maastricht wiązało się z powstaniem i włączeniem do życia Unii Europejskiej. Za najważniejsze postanowienie tego traktatu uważało się wyznaczenie trzech filarów tworzących strukturę Unii, jednak aktualnie od 1 grudnia 2009 r. wszedł w życie Traktat Lizboński.

Traktat Lizboński to umowa międzynarodowa podpisana 13 grudnia 2007 roku w Lizbonie. Wszedł on na miejsce odrzuconej eurokonstytucji. Nadał on Unii Europejskiej jednolitą strukturę i osobowość prawną. Do najważniejszych postanowień Traktatu Lizbońskiego zaliczamy:

- większe prawa obywatela - Unia dąży do całkowitej likwidacji dyskryminacji ze względu na płeć, religię, orientację seksualną, pochodzenie itp.;
- umocnienie znaczenia Parlamentu wraz z większym zaangażowaniem parlamentów krajowych - Parlamenti narodowe będą miały możliwość brania udziału w pracach Unii Europejskiej, natomiast Parlament Europejski otrzyma nowe kompetencje w obszarze umów narodowych, budżecie oraz prawodawstwie unijnym;
- system podwójnej większości głosów;
- możliwość wystąpienia z UE oraz określenie warunków w jakich państwo może z niej wystąpić;

¹ <http://www.uniaeuropejska.info.pl/cele-i-zadania-ue> [dostęp 21 stycznia 2019].

- nadanie Unii Europejskiej statusu osobowości prawnomiędzynarodowej;
- utworzenie stanowiska przewodniczącego Rady Europejskiej;
- umocnienie działania Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa poprzez m.in. utworzenie Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych, ustanowienie Wysokiego Przedstawiciela do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa oraz Europejskiej Agencji Obrony, dodatkowo rozszerzenie zakresu działania misji petersberskich, tzn. misji zapobiegającym konfliktom oraz zapewniającym stabilizacji po sytuacjach konfliktowych.

Podsumowując kwestię Traktatu Lizbońskiego można stwierdzić, że dzięki niemu Europa zyskała większe możliwości na świecie. Oprócz tego stała się ona demokratyczna, a jej zasady bardziej przejrzyste i zrozumiałe.

Fundusze UE

Po wejściu Polski do kręgu krajów należących do Unii Europejskiej, powstała nowa koncepcja wstąpienia do Unii razem z pozostałymi państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Pojawiła się wtedy potrzeba wsparcia tych państw funduszami przedakcesyjnymi, tj. PHARE, SAPARD oraz ISPA po to, aby spowodować przyspieszenie przygotowań do zespolenia się. Nacisk kładziono głównie na pomoc w zakresie prawno-instytucjonalnym oraz przemian i rozwoju poszczególnych sektorów. Skutkiem funduszy przedakcesyjnych było wprowadzenie zmienionych unijnych metod programowania oraz finansowania zmian strukturalnych m.in. w kontroli wydatków publicznych. Nasze państwo już na początku lat 90. zaczęło korzystać z pomocy ze środków unijnych. Od roku 1989 Polska skorzystała z pomocy unijno-polskiego programu pod nazwą „Partnerstwo dla człowieka”. Został on wykorzystany zgodnie z Narodowym Programem Przygotowania do Członkostwa. Dodatkowo Polska oprócz wyżej wymienionych funduszy w okresie przedakcesyjnym korzystała również z wielu innych projektów Inicjatywy Europejskiej (Uryga i in. 2007).

Fundusze strukturalne definiuje się jako zasoby finansowe Unii, które pomagają w restrukturyzacji oraz modernizacji gospodarki krajów należących do Unii Europejskiej. Głównym celem polityki strukturalnej UE jest rozwój oraz zwiększenie jedności i spójności gospodarczej, jak również społecznej 28 państw należących do Unii Europejskiej. Panuje bardzo duże zróżnicowanie pomiędzy krajami członkowskimi stąd biorą się dysproporcje w aspekcie strukturalnym. Często wynikają one z położenia regionu, nierozwiniętej infrastruktury, niskiego poziomu szkolnictwa, a nawet niesprzyjających warunków klimatycznych. Polityka Regionalna UE nie ma stałego kierunku rozwoju. Zachodzą ciągłe zmiany zależące od stopnia rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów i regionów oraz widocznych różnic między nimi (Małuszyńska, Gruchman, 2011).

Do funduszy strukturalnych wspomagających rozwój gospodarczy oraz wzrost jakości i poziomu życia mieszkańców zaliczamy:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego - wspomaga rozwój społeczno-gospodarczy państw należących do Unii Europejskiej w szczególności słabo rozwiniętych regionów Unii pod względem ekonomicznym i gospodarczym. Fundusz Europejskiego Rozwoju Regionalnego skupia się głównie na zwiększeniu zatrudnienia oraz rozwoju przedsiębiorczości. Z jego środków finansowana jest również rozbudowa infrastruktury, wspomagane są placówki opiekuńczo-medyczne oraz poprawa ochrony środowiska. Fundusz ten ma za zadanie zmniejszać różnice regionalne między państwami członkowskimi. Dodatkowo powinien wzmacniać ich spójność gospodarczą i społeczną. Finansuje on przede wszystkim przedsięwzięcia dotyczące, m.in. inwestycje mające na celu tworzenie nowych miejsc pracy oraz inwestycje rozbudowujące infrastrukturę. Europejski Fundusz Rozwoju

Regionalnego często opłaca koszty związane z położeniem geograficznym, np. regiony bardzo odalone. Również obszary, które mają niekorzystne warunki przyrodnicze fundusz dofinansowuje je poprzez promowanie dziedzictw kulturowych oraz rozwój sektora turystyki. Aktualnie Polska wykorzystuje środki finansowe z programów, tj.: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 16 Regionalnych Programów dla województw, Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej, Program Operacyjny Pomoc Techniczna, Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej (Cieślak i in. 2008).

Europejski Fundusz Społeczny - został utworzony w celu zmniejszenia dysproporcji w zamożności portfela oraz jakości i poziomu życia mieszkańców krajów należących do Unii Europejskiej. Fundusz ten opiera się na regionalizacji budżetów, każdy kraj członkowski razem z Komisją Europejską wybiera odpowiedni dla siebie Program Operacyjny finansowany z jego środków. Działa on na zasadzie współfinansowania oraz współzarządzania, oznacza to, że pomocy pieniężnej z UE towarzyszą fundusze krajowe, prywatne oraz publiczne. W celu otrzymania dofinansowania z EFS Beneficjent jest zobowiązany do przygotowania planu projektu, bez którego nie może wnioskować o otrzymanie dofinansowania. Wielkość dopłaty do projektu zależy od czynników społeczno-gospodarczych. Mieści się ona w granicach 50-80% jego poniesionych kosztów. Na szczeblu europejskim dochodzi do zaleceń dla działań Europejskiego Funduszu Społecznego, natomiast wprowadzanie ich zostaje w rękach władz krajowych lub regionalnych. EFS zapewnia pomoc w takich dziedzinach, jak: zwiększenie inwestycji w kapitał ludzki, poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników oraz przedsiębiorstw, dla osób będących w gorszej sytuacji ułatwiony dostęp do rynku pracy, większy dostęp do uczestnictwa w rynku pracy².

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - wszedł na miejsce Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, stanowi on instrument wdrażania Wspólnej Polityki Rolnej. Powstał on w celu rozwoju sektora rolnego państw należących do Unii Europejskiej. Do jego głównych celów możemy zaliczyć m.in. poprawę konkurencyjności rolnictwa, utworzenie nowych miejsc pracy oraz ochrona tych, które już istnieją, efektywne zarządzanie zasobami naturalnymi (Tkaczyński i in. 2008).

Ostatnim, ale w zasadzie najważniejszym funduszem pomocnym jest Fundusz Spójności. Ma on charakter ogólnokrajowy przez to nie jest klasyfikowany jako jeden z funduszy strukturalnych. Fundusz Spójności oferuje pomoc w stabilizacji gospodarki oraz likwidacji opóźnień w rozwoju gospodarczym i społecznym państw należących do Unii Europejskiej, których Dochód Narodowy Brutto (DNB) w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi mniej niż 90% średniej unijnej, dolna granica jednego przedsięwzięcia nie może być niższa niż 10 mln euro. Dofinansowanie w indywidualnym projekcie nie może przekraczać 85% kosztów zaliczających się wsparcia. Działanie tego funduszu przyczynia się do systematycznego zmniejszania różnic społecznych i ekonomicznych między krajami należącymi do UE. Fundusz Spójności swoje zasoby finansowe kieruje przede wszystkim na projekty rozwijające infrastrukturę spedycji morskiej, lotniczej oraz drogowej. Dodatkowo współfinansuje projekty dotyczące środowiska naturalnego. Pomoc poszczególnym państwom unijnym prowadzi do rozwoju oraz powiększenia produktywności jak również konkurencyjności gospodarki. FS wyznają zasadę, która polega na sprawiedliwym podziale dostępnych środków finansowych pomiędzy projektem dotyczącym infrastruktury transportowej, a projektem o tematyce ochrony środowiska. Podział wynosi równo po 50% na każdy sektor. W okresie programowania

² <http://www.fundusze-strukturalne.pl> [dostęp 22 stycznia 2019].

w latach 2007-2013 z pomocy ze środków unijnych z Funduszu Spójności skorzystały takie kraje jak: Grecja, Estonia, Polska, Węgry, Bułgaria, Malta, Rumunia, Łotwa, Republika Czeska (aktualnie Czechy), Cypr, Portugalia, Słowenia, Litwa oraz Słowacja (Sikora-Gaca, Kosowska. 2014).

Głównym kryterium, jakim kieruje się Unia Europejska podczas przydzielania zasobów finansowych dla państw należących do niej jest poziom produktu krajowego brutto (PKB) przypadającego na jednego mieszkańca. Za regiony bardziej rozwinięte uznaje się te, których PKB jest równe 90% lub więcej średniej unijnej. Natomiast regiony, których produkt krajowy brutto jest niższy, tzn. mieści się w przedziale 75-90% średniej unijnej nazywane są regionami przejściowymi. Zanim środki unijne zostaną przyznane prowadzone są negocjacje z Komisją Europejską³.

Rozwój gospodarczy, a wzrost poziomu życia

Rozwój gospodarczy jest procesem społeczno-gospodarczym, który jest zauważalny w zmianach strukturalnych gospodarki oraz w poprawie wskaźników ukazujących poziom życia mieszkańców. Obejmuje on zmiany ilościowe, tj. wzrost zatrudnienia, konsumpcji, produkcji czy dochodów, a także zmiany jakościowe, np. zmiany organizacji społeczeństwa czy zmiany w strukturze PKB⁴. Zakres rozwoju gospodarczego składa się z:

Wzrostu gospodarczego - tzn. powiększanie się realnej wartości globalnej PKB lub per capita w gospodarce. Wartość produktu krajowego brutto per capita określa poziom życia mieszkańców, a zdolność społeczeństwa do realizacji przedsięwzięć zależy od globalnego PKB (Czarny, 2011).

Rozwoju społecznego - następuje on razem z rozwojem gospodarczym w kategorii zdrowia i oczekiwanej długości życia społeczeństwa, niezależności kobiet oraz poziomu oświaty (Samuelson, Nordhaus, 2009).

Rozwoju społeczno-gospodarczego - są to zmiany w zdolnościach wytwórczych produkcji, w środowisku naturalnym oraz w systemie funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa, ogólnie ujmując to zintegrowany proces gospodarki oraz społeczeństwa ukazujący reprodukcję rozszerzonej gospodarki narodowej (Marciniak, 2013).

Samo pojęcie rozwoju można rozumieć jako ruch w kierunku osiągnięcia celu. Patrząc na to z punktu widzenia człowieka, ruch ten musi zostać uznany za pozytywny oraz prowadzić do poprawy danej sytuacji, aby można było nadać mu miano rozwoju. W gospodarce również działa to w taki sposób, jednak nie zawsze „więcej” musi oznaczać „lepiej”, oznacza to, że sam wzrost PKB jednego z podstawowych miar rozwoju gospodarczego nie musi być automatycznie związany z rozwojem. Jedynym sposobem, aby przekonać się czy to co zrobiliśmy ma coś wspólnego z rozwojem jest długofalowa obserwacja i ocena efektów, nie zapominając przy tym również o formie fizycznej w jakiej znajdują się sam podmiot działający (Machnik, 2016).

Założenia metodyczne

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny, jego celem było zbadanie poziomu życia mieszkańców za pomocą miernika PKB per capita po wykorzystaniu środków unijnych na rozwój kraju. Zbadano związek pomiędzy wykorzystaniem środków unijnych [w mln], a wzrostem PKB per capita. Polska jest bardzo zróżnicowanym obszarem pod względem demograficznym oraz społecznym. Dodatkowo jej poziom rozwoju ekonomicznego odchyła się niekorzystnie od średniej Unii

³ <http://www.fundusze-strukturalne.pl/fs.html> [dostęp 22 stycznia 2019].

⁴ <https://rynekpracy.pl/sloownik/rozwoj-gospodarczy> [dostęp 24 stycznia 2019].

Europejskiej stopnia poziomu życia mieszkańców. Jest on spowodowany stosunkowo wysokim bezrobociem wynikającym z braku miejsc pracy, niskimi zarobkami na tle pozostałych krajów oraz dość dużą liczbą osób żyjących ze świadczeń socjalnych.

Korelacja jest to współzależność cech, która pokazuje związek pomiędzy badanymi zmiennymi. Powiązania te polegają na podobnym zachowywaniu się cech tzn. jeśli dochodzi do wzrostu lub spadku jednej z nich, druga automatycznie zachowuje się tak samo jak pierwsza zmienna. Jeśli chcemy scharakteryzować korelację dwóch cech konieczne jest podanie dwóch czynników, a mianowicie:

- kierunku, o którym mówi nam znak przy współczynniku. Jeśli jest on dodatni to informuje nas o tym, że cechy będą zachowywać się w ten sam sposób, tzn. jeśli jedna z nich rośnie, to u drugiej również zauważymy wzrost. Jeśli natomiast znak będzie ujemny otrzymamy informację, że cechy zachowują się przeciwnie, tzn. jeśli jedna z nich rośnie to u drugiej zauważymy spadek i odwrotnie,
- sile, informuje nas ona o bezwzględnej wartości współczynnika. Przyjmuje ona wartości od 0 do 1. Im bezwzględna wartość współczynnika jest bliższa 1 tym siła korelacji jest większa (Pułaska-Turyńska, 2008).

Istnieje kilka rodzajów korelacji. Ich podział jest ustalany ze względu na charakter badanych zmiennych oraz sposób analizowania. Wyróżniamy korelację:

- prostą, która bada powiązanie pomiędzy dwoma cechami,
- cząstkową, która informuje nas o powiązaniu zachodzącym między dwoma cechami z wyłączeniem cechy zmiennej,
- wieloraką, która informuje nas o powiązaniu jednej cechy z kilkoma ujętymi łącznie⁵.

Jednostki, które tworzą zbiorowość statystyczną charakteryzują się w postaci wielu cech zmiennych, często zależnych od siebie. Jeśli chcemy określić siłę, kierunek lub kształt związku między danymi cechami powinniśmy wykorzystać analizę współzależności zjawisk. Określa się to za pomocą miar, których wybór zależy od charakteru zmiennych. Mogą mieć one charakter mierzalny lub niemierzalny. W przypadku zmiennych mierzalnych wykorzystuje się współczynnik korelacji liniowej Pearsona. Współczynnik korelacji Pearsona wykorzystuje się do badań związków prostoliniowych badanych zmiennych, w których zmiana wartości jednej z badanych cech powoduje proporcjonalne zmiany średnich wartości drugiej cechy poprzez jej wzrost lub spadek (Zimny, 2010).

Współczynnik korelacji Pearsona

$$r_{xy} = \frac{cov(x,y)}{Sd_x \cdot Sd_y}$$

gdzie:

r_{xy} - korelacja między cechą X i Y

cov - kowariancja

Sd_x , Sd_y - odchylenie standardowe analizowanych zmiennych.

Siła związków korelacyjnych zwykle określana jest następująco: poniżej 0,2 - korelacja słaba; 0,2-0,4 - korelacja niska; 0,4-0,6 - korelacja umiarkowana; 0,6-0,8 - korelacja wysoka, 0,8-1- korelacja bardzo wysoka.

⁵ <http://zsi.tech.us.edu.pl/~nowak/odzw/korelacje> dostęp 24 stycznia 2019.

Badania i wnioski

Korelacji liniowej Pearsona użyto do zbadania zależności pomiędzy wykorzystanymi środkami unijnymi w Polsce w latach 2010-2016, a kształtowaniem się miernika PKB per capita w tych latach. Dane wykorzystanych funduszy z Unii Europejskiej oraz PKB per capita przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Zestawienie wykorzystanych środków unijnych, a wartość PKB per capita w latach 2010-2016

Lata	Środki unijne (zł)	PKB per capita (zł)
2010	2 954 522 105,25	37 524
2011	2 954 522 105,25	40 669
2012	2 128 361 859,57	42 285
2013	2 954 522 105,25	43 034
2014	3 653 943 860,28	44 705
2015	3 996 849 760,94	46 814
2016	4 047 155 283,40	48 432

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS⁶

Obliczenia:

$$r_{xy} = \frac{1\,569\,604\,627\,800,44}{640969024,8 \cdot 3423,159336} = 0,72$$

Współczynnik korelacji Pearsona wyniósł 0,72. Oznacza to, iż występuje wysoka korelacja między korzystaniem z środków unijnych, a miernikiem PKB per capita. Może oznaczać to, iż wraz ze wzrostem lub spadkiem wykorzystania funduszy z Unii Europejskiej, może również ulec zwiększeniu lub zmniejszeniu wartość miernika PKB przypadającego na jednego mieszkańca. Oprócz przeprowadzonego badania można zauważyć, że środki pochodzące z Unii Europejskiej w znacznym stopniu przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju. Świadczy o tym fakt, iż istnieje wiele rodzajów funduszy wspomagających rozwój, z czego każdy z nich pełni przypisaną mu rolę i rozwija dany obszar gospodarki. Pozytywne efekty wstąpienia Polski do UE widać również w tabeli 2, w kolumnie drugiej, gdzie przedstawione zostało kształtowanie się PKB per capita w Polsce w latach 2010-2016, które zachowuje tendencje wzrostową. Po dokładniejszym przeanalizowaniu gospodarki Polski można zaobserwować, że dzięki funduszom unijnym kraj ten wciąż umacnia swoją pozycję w stosunku do innych obszarów świata, a wraz z umacniającą się pozycją rośnie poziom zadowolenia życia mieszkańców.

Bibliografia

- Bednarczyk J., Bukowski S., Przybylska-Kapuścińska W. (2008). *Polityka wzrostu gospodarczego w Polsce i w Unii Europejskiej*. Wydawnictwo CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- Cieślak R., Kordasiewicz J., Panasik A., Żyszkowska-Osińska M. (2008). *Fundusze Unijne 2007-2013 Poradnik przedsiębiorcy*. UNIMEX, Wrocław.
- Czarny B. (2011). *Podstawy Ekonomii*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

⁶ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica> [dostęp 24 stycznia 2019].

- Małuszyńska E., Gruchman B. (2011). *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Machnik A. 2016. *Jak zrobić cud gospodarczy w Polsce*. S3 Media Sp. z o.o., Warszawa
- Marciniak S. (2013). *Makro i mikroekonomia. Podstawowe problemy współczesności*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Samuelson P., Nordhaus W. (2009). *Economics*. 19e. Wydawnictwo McGraw-Hill Education, New York.
- Sikora-Gaca M., Kosowska U. (2014). *Fundusze europejskie w teorii i praktyce*. Difin, Warszawa
- Tkaczyński J., Willa R., Świstak M. (2008). *Fundusze Unii Europejskiej 2007-2013*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa.
- Pułaska-Turyńska B. (2008). *Statystyka dla ekonomistów*. Difin, Warszawa.
- Uryga J., Magielski W., Bienias I. (2007). *Środki Unijne*. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk.
- Zimny A. (2010). *Statystyka Opisowa, materiały pomocnicze do ćwiczeń*. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie, Konin.

Źródła internetowe:

Fundusze Strukturalne

<http://www.fundusze-strukturalne.pl>

Główny Urząd Statystyczny

<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/tablica>

Rynek pracy:

<https://rynekpracy.pl/slownik/rozwoj-gospodarczy>

Unia Europejska

<http://www.uniaeuropa.info.pl/cele-i-zadania-ue>

Zakład Systemów Informatycznych

<http://zsi.tech.us.edu.pl/~nowak/odzw/korelacje>